

ARAŞTIRMA / ARTICLE

Bergama'nın Sahip Olduğu Çok Katmanlı Kültürel Mirasın Korunmasında Kapasite Geliştirme Yaklaşımı ve Katılım

Capacity Building and Participation in Conserving the Multi-Layered Cultural Heritage of Bergama

Gülce Güleycan Okyay Bayazit, Demet Ulusoy Binan

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Restorasyon Anabilim Dalı, İstanbul

ÖZ

Kapasite geliştirme, uluslararası mecrada sıkça üzerinde durulan ve sunduğu olanaklar yordamıyla tüm disiplinlerde öne çıkan bir yaklaşımdır. Bu yaklaşımın koruma alanına taşınması düşüncesi, güncel miras çalışmalarının dikkat çekici konu başlıkları arasında değerlendirilebilir. Bu çerçevede, kişi ve toplulukların bilgi, beceri, yeti ve davranışlarının iyileştirilmesi, kurumsal/örgütsel yapıların güçlendirilmesi ile miras ve bağlamı arasındaki ilişkinin dinamikleştirilmesi gibi çeşitli arayışlar da ilgili perspektifte giderek önem kazanmaktadır. Bu makale, öncelikli olarak kapasite geliştirme alanına uyarlanmasını ve yaklaşımın kavramsal çerçevesinin detaylı bir biçimde irdelenmesini amaçlamaktadır. Dünya Mirası Kapasite Geliştirme Stratejisi'nde sözü geçen ana temalar arasında yer alan "yerel toplulukların dahililiyeti, sivil toplum kuruluşları ve yönetim sürecinde yer alan diğer paydaşlar" ile bağlantılı bir katılım düşüncesine odaklanan araştırmanın örnekleme olarak gündelik yaşamın ve buna bağlı olarak miras-topluluk ilişkilerinin faal şekilde biçimlenmeye devam ettiği Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı'nın kent çekirdeği seçilmiştir. Yöntemsel açıdan, Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı tarafından önerilen kapasite geliştirme metodolojisinden hareketle, tez araştırması özelinde özgün bir kurgu ortaya konulduğunu ifade etmek mümkündür. Bu kapsamda, alandaki anahtar aktörlere ilişkin irdelemeler yapılmış, katılımı ilişkili mevcut ve hedeflenen kapasite ile ihtiyaçlar çözümlenmiştir. Anahtar kelime taraması yordamıyla kapasite belirleyicilerinin tespiti, yerel sakinlerle gerçekleştirilen anket çalışması ve yarı yapılandırılmış görüşmeler ile araştırma için geliştirilen ölçek vasıtasıyla konuyla ilgili çalışma yapan farklı alanlardan uzmanların görüşüne başvurulması ve rastlanma sık-

ABSTRACT

Capacity building, as a frequently emphasized approach in the global discourse, takes precedence in all disciplines with regard to the possibilities it offers. The idea of applying this approach to the field of conservation can be considered one of the prominent topics in current heritage studies. Various endeavors, such as improving the knowledge, skills, abilities, and behaviors of individuals and communities, strengthening institutional/organizational structures, and dynamizing the relationship between heritage and its context, are becoming increasingly important from the relevant perspective. In this light, this article primarily aims to adapt capacity building to the field of conservation and examine its conceptual framework in detail. It scrutinizes the approach within the context of the "involvement of communities, NGOs, and other stakeholders in the management process", as mentioned in the World Heritage Capacity Building Strategy. Within this scope, the research specifically focuses on the urban core of the UNESCO World Heritage Site of Bergama (Pergamon) and Its Multi-layered Cultural Landscape, where daily life and, accordingly, heritage-community relations continue to form and evolve. It can be argued that a unique methodological construct has been proposed for this research, based on the general capacity building framework presented by United Nations Development Programme (UNDP). Firstly, the key actors of the heritage area were examined. Moreover, the existing and targeted capacity, as well as the needs of the area, were evaluated. The identification of research-specific capacity indicators through keyword scanning, a survey conducted with the local dwellers, semi-structured interviews, the utilization of a capacity building scale developed for experts, and frequency analysis are among

Bu makale, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Koruma ve Restorasyon Programı'nda hazırlanan "Çok Katmanlı Kültürel Mirasın Korunmasında Kapasite Geliştirme Yaklaşımı ve Katılım: Bergama (Pergamon) Kenti" başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

Geliş tarihi: 06.09.2022 Revizyon tarihi: 27.02.2023
Kabul tarihi: 16.05.2023 Online yayımlanma tarihi: 24.06.2023
İletişim: Gülce Güleycan Okyay Bayazit
e-posta: gulce.okyay@msgsu.edu.tr

TMMOB
Şehir Plancıları Odası

İlgi analizi gibi çalışmalar süreçte yararlanılan farklı araçlardır. Bu çerçevede, Bergama'ya yönelik bütüncül bir kapasite geliştirme yaklaşımı geliştirilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar sözcükler: Bergama; kapasite geliştirme; katılım; koruma; kültürel miras.

1. Giriş

Günümüzde kavramsal düzeyde yeniden biçimlenmekte olan değer ve insan odaklı miras anlayışı, bir yandan topluluklar ve kültürel yaratımları üzerine odaklanırken diğer yandan da yere özgü ve yerden beslenen gelecek perspektiflerinin koruma ve yönetim süreçleri açısından kalıcı hale getirilmesi düşüncesini önelemektedir. Bilhassa miras ve bağlantılı topluluklar için, çok girdili ve/veya gelişime açık bir ilişkiler ağı dahilinde, işlevsel ve bütünlüklü bir gelecek vizyonu yaratımı arayışının, bu çerçevede anlam kazandığı düşünülebilir.

İlgili arayışın en belirgin yansımalarından biri olarak kapasite geliştirme yaklaşımının kültürel mirasın korunması alanına etkin uyarlanması gayesinden dem vurmak mümkündür. Bu makale, bahsi geçen gayenin yol göstericiliğinde, öncelikli olarak yaklaşımın ön gördüğü kavramsal çerçevenin kültürel mirasın korunması perspektifinden detaylı bir biçimde irdelenmesini amaçlamaktadır. Bu amacın olanaklı kıldığı geniş araştırma sahası, Dünya Mirası Kapasite Geliştirme Stratejisi'nde (UNESCO, 2011) belirlenen ana temalar arasından "yerel toplulukların dahiliyeti, sivil toplum kuruluşları ve yönetim sürecinde yer alan diğer paydaşlar" ile bağlantılı bir katılım düşüncesi ekseninde çerçevelenmektedir. Bu çerçevelenmenin geri planında, kültürel mirasın korunmasında anahtar aktörlerin sahip olduğu, alanla bütünleşik potansiyelin anlaşılabilmesinin yanı sıra katılımın kapasite geliştirme süreçlerindeki konumlanmasına ilişkin temel bir meseleleştirilmenin izleri okunabilmektedir. Türkiye'de bulunan Dünya Mirası Alanları arasından, kentsel kültürel miras olma niteliğine sahip, koruma ve yönetim süreçlerinin faal biçimde gerçekleştiği, yerel toplulukların gündelik hayatını ve kültürel yaratımlarını etkin biçimde sürdürdüğü Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı'nın kent çekirdeği, bu bağlamda, ilgi çekici bir irdeleme sahası olarak ön plana çıkmaktadır.

Güncel yaklaşımların sunduğu çok boyutlu topoğrafya dahilinde, Bergama'nın sahip olduğu çok katmanlı kültürel mirasın korunmasına yönelik sağaltıcı bir yöntem arayışı olarak nitelenebilecek bu araştırmanın, bir üst katmanda, insan ve değer odaklı, kapsayıcı, küresel-yerel dengesini önemseyen, ortak bir üretim zeminine yönelik bir sorgulamayı da içerdiğini ifade etmek mümkündür. Bu doğrultuda, çalışmanın, insanlığın ortak mirası olarak kabul edilen Bergama'nın yanı sıra diğer miras alanları açısından da fikir verici olması ve uzun vadede gerekli sosyal dönüşümün sağlanmasında harekete geçirici bir görev üstlenmesi arzu edilmektedir.

the dominant tools employed in the above-mentioned process. In this framework, the research ultimately aims at developing a holistic capacity building approach towards Bergama.

Keywords: Bergama; capacity building; participation; conservation; cultural heritage.

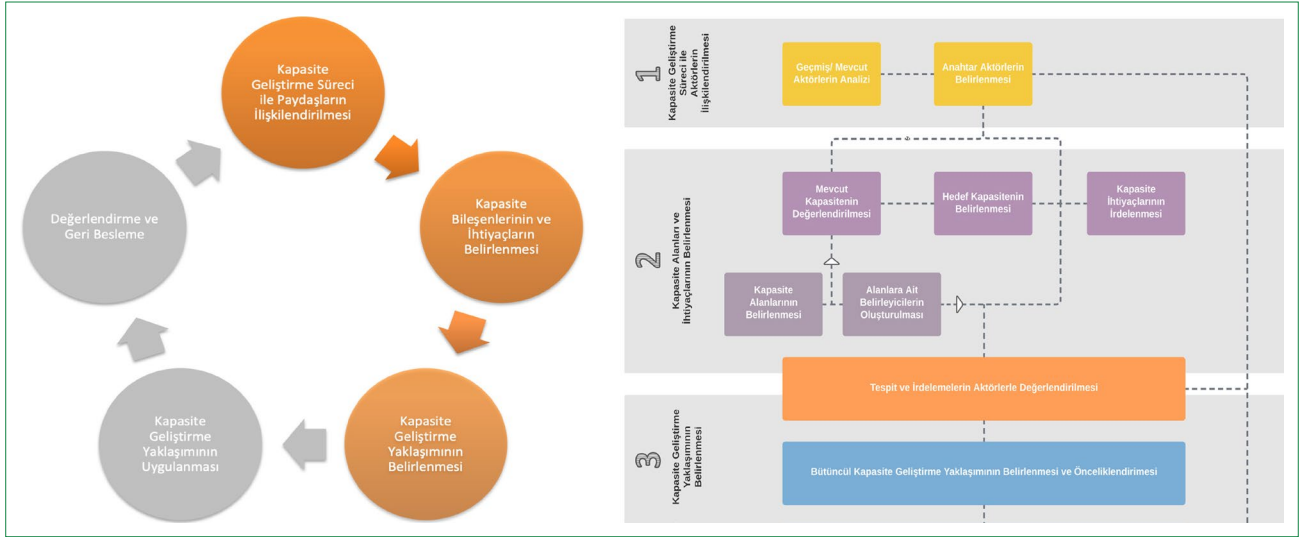
2. Kültürel Mirasın Korunması Ekseninde Kapasite Geliştirme Yaklaşımı ve Katılım

Kapasite geliştirme, yoksullukla mücadele, eğitim, sağlık gibi temel hak ve özgürlüklerin temini ile nesil içi ve nesiller arası adil kaynak paylaşımının esas kabul edildiği, yaşanabilir ve insanlık onuruna yakışan bir gelecek inşası düşüncesiyle birlikte anılan bir yaklaşım olarak nitelenebilir. Yaklaşım, 1950'li yılların başlarından itibaren kurumsallık, gelişme yönetimi, yeni kurumsallık, teknik destek gibi çok sayıda farklı kaynaktan beslenerek biçimlenmiş ve aşkın bir nitelik kazanmıştır (Lusthaus vd., 1999: 1). Amartya Sen'in (1999, 2004) özgürlük merkezli kalkınma anlayışı ve Martha Nussbaum'un katkılarıyla (2011) zenginleşen yetkinlik yaklaşımı ile Topluluk Geliştirme Kaynakları Birliği (Kaplan, 1999; 2001), Avrupa Kalkınma Politikası Yönetimi Merkezi (Land vd., 2008) ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (2005, 2008) tarafından gerçekleştirilen araştırmalar, yaklaşımın bugünkü biçimine kavuşmasını sağlamış öncü çalışmalardan bazılarıdır.

Kültürel mirasın korunması ekseninde ise; 1990'lardan bu yana eğitimle bağlantılı bir yetiştirme çerçevesi üzerinden değerlendirilmeye başlanılan kapasite geliştirilmenin, ilgili literatürde meşruiyet kazanmasını 2002 yılına tarihlemek mümkündür. Dünya Mirası Komitesi tarafından yayımlanan ve Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme'nin 30. Yılı imleyen Budapeşte Bildirgesi'nde korumanın 4C'si olarak adlandırılan stratejik amaçlar arasında Güvenilirlik (*Credibility*), Koruma (*Conservation*), kamu farkındalığını artırmaya yönelik İletişim (*Communication*) ile birlikte dile getirilmiş olup sonrasında bu maddelere beşinci "C" olan Topluluklar (*Communities*) eklenmiştir (UNESCO, 2002; UNESCO, 2007).

Yaklaşımı, genel hatlarıyla, bireylerin, organizasyonların ve toplumların zaman içinde kendi gelişim hedeflerini belirleme ve gerçekleştirme yeteneklerini elde etme, güçlendirme ve sürdürme süreci olarak tariflemek mümkündür (UNDP, 2009: 54). Geliştirme çerçevesinin koruma disiplindeki yansımaları ise ihtiyaç duyulan alanlarda iyileştirmeler sağlamak için bireylerden oluşan gruplar ile çalışmayı gerektiren insan merkezli bir değişim biçimi olarak ifadenmekte (UNESCO, 2011) ve bu yönüyle, zaman içerisinde içeriği belirginleşen, ihtiyaçlar doğrultusunda değişen ve evrimleşen bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır.

Koruma disiplini kapasite geliştirilmenin ele alınışı bakımından Dünya Mirası Komitesi ve ICOMOS Uluslararası Yetiştirme Komitesi'nin (ICOMOS CIF) çalışmaları iki güncel ve temel yaklaşım olarak değerlendirilebilir. Dünya Mirası Komitesi'nin

Şekil 1. Kapasite geliştirme sürecinin aşamaları (UNDP, 2007; solda) ve araştırmanın yöntemsel kurgusu (sağda).

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı.

Helsinki'de gerçekleşen 25. Oturumunda kabul edilen Küresel Yetiştirme Stratejisi (ICCROM vd., 2001) bu anlamda anılması gerekli çalışmalardan ilkidir. Akabinde kapasite ihtiyaçlarının net olarak anlaşılabilmesi için kapsamlı çalışmaların ve periyodik raporlamaların yapılması ve edinilen sonuçlar doğrultusunda Dünya Mirası sistemi içerisinde uzun vadeli iyileştirme ve gelişim politikalarının belirlenmesiyle (Rössler, 2007: 38–40), 2011 yılında Dünya Mirası Kapasite Geliştirme Stratejisi yayımlanmıştır. ICOMOS CIF ise 1993 yılında yayımlanan Anıtlar, Yapı Toplulukları ve Sitlerin Korunmasında Eğitim ve Yetiştirme İlkeleri ve 2013 tarihli Kültürel Mirasın Muhafazası ve Bütünlük Korunmasında Eğitim ve Yetiştirme Yoluyla Kapasite Geliştirme İlkeleri başta olmak üzere pek çok çalışma yordamıyla önemli bir yol göstericilik üstlenmiştir.

Bu yol göstericiliğin ışığında, mirasın korunmasında ve yönetilmesinde doğrudan etkili olan kişi ve toplumların bilgi, beceri, yeti ve davranışlarının iyileştirilmesi, karar verici ve politika üretici konumundaki kimselerin desteklenerek kurumsal/örgütsel yapıların güçlendirilmesi ile miras ve bağlamı arasında daha dinamik bir ilişki yaratılması, daha katılımcı bir yaklaşımın benimsenmesi¹ gibi unsurlar günümüz perspektifinde öne çıkmaktadır (UNESCO, 2011). Gereksinimler hedef kitlenin yapısına ve mirasla ilişkilene biçimine göre şekillenmekte; topluluklar nezdinde farkındalık, eğitim, yönetim gibi genel geçer unsurlar dikkat çekerken söz gelimi koruma alanında doğrudan görev üstlenen kişilerin yetkinlik ve sorumluluklarına bağlı bir geliştirme sürecine konu edildikleri anlaşılmaktadır (ICOMOS CIF, 2013).

Diğer yandan, katılımın anlaşılması ve yorumlanmasında, Arnstein'in 1969 tarihli merdiven metaforu öncü kabul edilmek

üzere; bu metaforun farklı bağlamlara göre özelleştirildiği ve form değiştirdiği çok sayıda çalışmadan (Hart, 1992; Wilcox, 1994; Uluslararası Halk Katılım Birliği, 2014 vd.) bahsetmek olanaklıdır. Günümüzde ise biçimsel sınırların dışına taşan, başat bir ilke olarak katılımın giderek kültürel mirasın korunması alanında kendisine daha merkezi bir konum edinmekte olduğu; Hindistan'da Korunmasız Mimari Mirasın ve Sitlerin Korunması Tüzüğü (INTACH, 2004), Kyoto Vizyonu (UNESCO, 2012), Floransa Bildirgesi (ICOMOS, 2014), Çin'deki Miras Alanlarının Korunmasına İlişkin İlkeler (ICOMOS China, 2015) gibi farklı coğrafyalardan çok sayıda rehber belge üzerinden takip edilebilmektedir.

Bilhassa, Avrupa Konseyi tarafından hazırlanan 2005 tarihli Faro Sözleşmesi, koruma alanında katılımın konumlanmasına ilişkin oldukça önemli bir yol göstericiliğe sahiptir. Bu belgede "kamusal eylem çerçevesinde sürdürmek ve gelecek nesillere aktarmak istedikleri kültürel mirasa değer veren insanlar" olarak tanımlanan miras toplulukları, bu toplulukları oluşturan yerel sakinler, sivil toplum kuruluşları ve yönetim sürecinde yer alan tüm gruplarla birlikte korumanın doğrudan aktörleri konumuna taşınmaktadır. Bu bağlamda, katılım, kültürel mirasın korunması ile iç içe, besleyici, biçimlendirici, sağlayıcı ve sağaltıcı bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır.

3. Araştırmanın Yöntemi

Kapasite geliştirmenin tutarlı ve sistematik bir yöntemsel çerçeve dahilinde ele alınması; sürecin ve aşamalarının paydaşlarla ilişkilendirilerek mevcut ihtiyaçların belirlenmesi, ihtiyaçların karşılanmasına yönelik bütüncül bir yaklaşım geliştirilmesi, bu yaklaşımın uygulamaya konulması ve geri beslemeler yardımıyla iyileştirilmesi gibi safhaları kapsamaktadır (UNDP, 2005, 2007, 2008). Bu beş aşamalı sistematik çerçevesinde, maka-

¹ Oluşturucu unsurların çerçevesi, bütüncül ve farklı ölçeklerde tamamlayıcılık ihtiva eden bir yaklaşım olarak kabul edilen kapasite geliştirme; yaygın literatürde olduğu gibi (JICA, 2004; UNESCO-IICBA, 2006; UNDP, 2009 vd) koruma alanında da çoğunlukla bireysel, kurumsal/organizasyonel ve çevresel olmak üzere üç temel düzey üzerinden ele alınmaktadır.

leye konu olan araştırmanın zaman ve uygulanabilirlik kısıtları dahilinde ele almış olduğu; geliştirme çerçevesinin oluşturulması, söz konusu çerçevenin Bergama örneklemini üzerinde sınanması ve alanda gerekli iyileştirmeyi sağlayacak bütüncül yaklaşımın geliştirilmesi, uzun vadeli ve süreğen bir en iyileme döngüsünün ilk üç adımını meydana getirmektedir (Şekil 1).

Buna göre, kapasite geliştirme süreci ile paydaşların ya da araştırmanın kullanmayı tercih ettiği biçimiyle anahtar aktörlerin eşleştirilmesi, çerçevenin ilk aşamasını oluşturmaktadır. Bu aşama kapsamında, Dünya Mirası Listesi'ne giriş süreci itibarıyla etkin bir alan yönetimi yapılanması bulunan Bergama'da koruma ve yönetimle etkin rol üstlenen ya da yerel kurumlarca konuyla ilgili görüldüğü ifade edilen aktörler bir araya getirilmiş ve bu aktörlerin dahiliyeti incelenmiştir. Alanda yürütülen araştırmalar ve araştırma sürecinde hayata geçirilen uygulamalı pratikler² sırasında gerçekleştirilen gözlemler ile de desteklenen bu değerlendirmeler, Bergama'da kültürel mirasın korunmasında katılımla ilişkili kapasitenin geliştirilmesi hususunda anahtar aktör olarak kabul edilecek kişi ile kurumların belirlenmesi ve ilişkisel haritasının çıkarılmasını olanaklı kılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşaması, UNDP tarafından önerilen izlek temel alınarak ilgili düzeylerde kapasite tespitlerinin yapılmasını gerektirmiştir. Bu doğrultuda, ilgili alanlarda mevcut kapasitenin değerlendirilmesi, hedeflenen kapasitenin belirlenmesi ve bu hedeflere ulaşılması için gerekli görülen ihtiyaçların anlaşılması gibi çeşitli alt aşamalardan söz etmek mümkündür. Bununla birlikte, söz konusu irdelemelerin gerçekleştirilebilmesi için öncelikle kültürel mirasın korunmasında katılımla ilişkili kapasite alanları ve bu alanlara ait belirleyicilerin saptanmasına gerek duyulmuştur. Literatürde (Land vd., 2008; UNDP, 2009; Pearson, 2011 vb.) yer alan kapasite bileşenlerinin, çalışmanın özne bağlamını oluşturmada yetersiz kaldığı anlaşılmıştır. Bu yetersizliğin aşılmasında, kapasite geliştirme bağlamında koruma ve katılım ilişkisine odaklanan ve çalışmaya kaynak teşkil edebilecek güncel rehber miras belgeleri ile Dünya Mirası Komitesi'nin Budapeşte Bildirgesi'nin ilan edildiği 2002 yılından bu yana gerçekleştirmiş olduğu yıllık oturumlarında alınan kararların da içerisinde bulunduğu toplam 68 metinde bütüncül bir tarama yapılmış; odak tema ile ilişkili anahtar kelimeler belirlenmiş ve sınıflandırılmıştır.

Diğer yandan, kültürel mirasın korunmasında katılımla ilişkili kapasitenin her ölçekte aynı biçimde değerlendirilemeyeceği ve örneklemin farklı düzeylerde birbirinden ayrılan görünüm-ler sergileyebileceği düşüncesinden hareketle yapı, mahalle ve kent ölçeğinde bir değerlendirme ayırımı gidilmesi gerekmiştir. Bu kapsamdaki alt örneklem, Talatpaşa Mahallesi ve bu

mahallede yaşamını sürdüren kimseler arasında, 2003 yılından beri İzmir Büyükşehir Belediyesi'nce verilmekte olan Tarihe Saygı Yerel Koruma Ödülleri'nin "Tarihi Yapıda Yaşam Ödülü"³ kategorisindeki sahipleri olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında ulaşılan 10 kapasite alanı ve bu alanların belirleyicileri dahilindeki kapasite çözümlerine ilişkin olarak; 15 adet yarı yapılandırılmış görüşme ve Talatpaşa Mahallesi sakinlerine yönelik bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Görüşme yapılan kimseler arasında, uzun süredir Talatpaşa Mahallesi'nde ikamet eden ödüllü yapı sahipleri, alanda koruma süreçlerine etkin katılım gösteren ve Bergama'da yerel topluluklar açısından kanaat önderi olarak nitelenebilecek kimseler ve karar alma süreçlerinde rol sahibi anahtar kurum temsilcileri yer almaktadır. Anket çalışmasına ise; Talatpaşa Mahallesi'nde yer alan 85 haneden birer kişi katılmıştır. Bu oran mahalledeki toplam hane sayısının yaklaşık %24'üne; kişi bazında katılımcı sayısı, mahalle nüfusunun yaklaşık %10'luk bir kısmına karşılık gelmektedir. Yapılan çalışmada hane sayısına göre güven aralığı yaklaşık %7, kişi sayısına göre yaklaşık %9 olarak hesaplanmaktadır. Bu bağlamda, anket çalışmasından sağlanan veriler yerel liderler ve anahtar kurum temsilcileriyle yapılan görüşmelerden edinilen bilgilerle karşılaştırmalı olarak değerlendirmeye alınmıştır. Kapasite irdelemelerinde; etik kurul onayı ile gerçekleştirilen bu çalışmalara ek olarak, mevcut belge ve şema analizlerinden, araştırmacının kişisel gözlemleri ve alandaki deneyimlerine kadar çok sayıda kaynaktan yararlanıldığını ve derecelendirmeler açısından bütüncül bir değerlendirmeye gidildiğini ifade etmek mümkündür.

Hedef kapasite bakımından bir referans çerçevesi belirleyebilmek adına ise; saptanan kapasite alanlarının rehber belgeler içerisindeki rastlanma sıklığına ilişkin manuel tarama yapılmış ve belirleyicilerin etkinlik seviyesinin değerlendirilmesi amacıyla uzman görüşüne başvurulmuştur. Bu araştırmaya mimarlık, şehir ve bölge planlama, arkeoloji, peyzaj mimarlığı, sosyoloji, sanat tarihi, turizm gibi farklı disiplinlerden 37 adet yerli ve yabancı uzman katılım sağlamıştır. Kültürel mirasın korunması ve topluluk katılımını artırmaya yönelik çalışmalar nezdinde akademik donanım ve yüksek saha deneyimine sahip uzmanların geribildirimleriyle oluşturulan ve ilgili kapasite alanları ile belirleyicilerinin koruma çerçevesi açısından etkinliğinin I "ihmal edilebilir" ve 5 "en yüksek" olmak üzere ölçeklendirildiği bu çalışmadan edinilen referans çerçevesi, daha sonra Bergama örneklemini bağlamında tüm düzeylerde yere özgü biçimde özelleştirilmiştir.

Hem mevcut hem de hedeflenen kapasiteye ilişkin çözümlerlerin bir kapasite aralığı olarak ifade edilmesinde; Dünya Mirası Kültür Varlıkları için Etki Değerlendirmesi Rehberi'nde (ICOMOS, 2011) yer alan değişim derecelendirme sisteminden yola

² Araştırma sürecinde yazarların katkılarıyla gerçekleştirilen Depo Pergamon Miras ve Deneysel Pratikler Atölyesi (2018), Çocuklara Miras Bergama Atölyeleri Serisi (2018), Çocuklara Miras Bergama: Kültürel Mirasın Korunmasında Eğitim ve Yetişen Nesillere Ulaşmak Arama Konferansı (2019), İnsanlığa Miras Çocuklara Emanet Bergama Uçurtma Festivali (2021) gibi çalışmalar; Bergama'da anahtar aktörlerin dahiliyelerinin ve aktörler arası iş birliği sürecinin deneyimlenmesine fırsat tanıyan uygulamalı pratiklerden bazılarınıdır.

³ Bu ödül, İzmir ili sınırları içerisinde tarihi yapısını koruduğu, yaşattığı ve özgün işleviyle kullanmayı sürdürdüğü seçici jüri tarafından belirlenen yapı sahiplerine verilmekte olup değerlendirme kriterleri arasında yer alan yapıyı sahiplenme ve yaşatmaya yönelik istek ve çaba, yapı ile kullanıcı arasındaki aidiyet ilişkisi, yapıyı anı değeriyle birlikte geleceğe taşıma isteği gibi hususlar araştırmanın esas çerçevesiyle önemli bir paralellik arz etmektedir (İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı, 2019). Ödül sahipliği, bu yönüyle, yapı düzeyinde gerçekleştirilen irdelemeler açısından belirleyici bir sınırlandırma/çerçevlendirme kriteri olarak kabul edilmiştir.

çıkılarak çalışmaya özel bir görsel analog ölçeği oluşturulmuştur. 0 ile 5 arasında değişen on farklı değer alabilecek biçimde eşit olarak derecelendirilmiş olan ölçekte, 0–0.5 arası “ihmal edilebilir”, 2.6–3.0 arası “orta” ve 4.6–5.0 arası “en yüksek” olarak belirlenmiş ve her aralık kendine özgü bir renk ile ifade edilmiştir. Mevcut ve hedef kapasite ile saptanan ihtiyaçlar, Bergama örneği için ön görülen bütüncül kapasite geliştirme yaklaşımının temel strüktürünü ortaya çıkarmıştır. Bu strüktür, araştırma sonucunda örneklem dahilinde tespit edilen anahtar aktör grupları ile eşlenerek yere özgü, ancak sistematik ve gerektiğinde uyarlanabilir bir araç olarak varlık kazanmıştır.

4. Bergama Kenti

Bergama, Akropol Tepesi'nin imlediği eşsiz coğrafi yapısı ile Helenistik Dönem, Roma Dönemi, Bizans Dönemi, Karasi Beyliği, Osmanlı ve Cumhuriyet Dönemlerinin iç içe geçtiği, üstün evrensel değere sahip, çok katmanlı ve çok kültürlü bir yerleşimdir. Akurgal'ın (1995: 257); topoğrafya ile uyumlu biçimde ve yaklaşık 150 yıllık bir süreç içerisinde peyderpey inşa edilmesine rağmen oldukça düzenli bir plan ve başarılı bir tektonik kompozisyonla meydana geldiğini dile getirdiği Akropol ile tepeyle bütünleşik konut dokusuna ek olarak; Asklepion, Kızıl Avlu, Amfi Tiyatro, Osmanlı Dönemi anıtsal ve ticari yapıları, doğal peyzajı oluşturan Kybele Kutsal Alanı ve Tümülüsler kentin önemli miras unsurları arasındadır.

Yerleşimin fiziksel ve anlamsal-simgesel özellikleriyle bağlantılı biçimde, somut ve somut olmayan tüm unsurlarıyla taşımakta olduğu çok katmanlılık değeri, insanlığın ortak mirası vasfını kazanmasındaki⁴ en güçlü bileşen olarak nitelendirilebilir (Binan, 2013: 2). Bilgin Altınöz (2014: 1–4); benzeri diğer Anadolu yerleşimlerinden farklı olarak, Bergama'da, bahsi geçen çok katmanlı yapıyı oluşturan kültür ve dönemlerin izlerinin kentsel biçim ve mimaride halen okunabilir olmasına dikkat çekmektedir. Bu bağlamda, Bergama kentini meydana getiren değerlerin, söz konusu tarihsel sürekliliğin önemli dışa vurumları olarak, kendisine özgü, yenilenemez bir biricikliğe sahip olduğunu öne sürmek hatalı olmayacaktır. Helenistik Dönemin görkemli başkenti Pergamon'dan günümüze çeşitli uygarlıklara ev sahipliği yapmış, hala yaşamın ve buna bağlı olarak miras yaratım sürecinin faal biçimde devam ettiği kent, bu yönüyle sayısız araştırmaya konu olmuş ve oluşturuca niteliklerine ilişkin önemli çalışmalar yürütülmüştür.

Araştırmanın mahalle düzeyindeki örneklemi oluşturan Talatpaşa Mahallesi; Akropol eteklerinde Selinos Deresi'ne ve Kızıl Avlu'ya açılan Kale Tepesi'ne yerleşmiş, Batılı üsluptaki kargir ve geleneksel Osmanlı ahşap konutlarının bir arada yer aldığı ve kent dokusunun arkeolojik alanla bütünleşik örneklerini bir arada bulandıran özgün nüvelerinden olarak değerlendirilebilir. Su yolları üzerinde konumlanması sebebiyle sıklıkla Kâtip Çelebi'ye

(2010) referansla “ne yerde ne gökte” adıyla anılan ve çok katmanlı kent çekirdeğinin eşsiz karakterini gözler önüne seren bu çevre; derenin düzlük kısmında yer alan, özgün Osmanlı ticari dokusuyla birleşmekte ve bir bakıma kent peyzajında bağlayıcı bir kademelenme meydana getirmektedir.

Mahalle, Cumhuriyet Dönemi'nde kentin önde gelen ailelerinin ve çoğunlukla mübadil ve muhacirlerin yerleştiği, önemli ve seçkin bir kültürel merkez olmuş; zamanla kullanıcılarının kentin yeni imarlaşan bölgelerindeki daha konforlu yapılara taşınması ile atılmış ve çeşitli dönüşüm dinamiklerinin etkisi altında kalmıştır (Taşkın, 2019: 21–76; Altay vd., 2022: 39–50). Mahallede çalışmaların yürütüldüğü dönemde 885 kişinin ikamet ettiği ve yaklaşık üçte birlik kısmı tescilli yapılardan oluşan toplam 359 hane bulunduğu bilinmektedir (Bergama Belediyesi, 2020; URL-1). Anket çalışmasından elde edilen verilerle de ilintili olarak, günümüzde mahalle sakinlerinin oldukça büyük bir kısmının on yılı, önemli bir kısmının ise çeyrek asrı aşkın süredir burada yaşadığı ve mülk sahibi durumunda olduğu anlaşılmaktadır. Alanın görece “yeni” sakinleri olarak nitelenebilecek olan kiracılar ise tarım işçisi olarak çalışan ve yılın çeşitli zamanlarında farklı ürünlerin yetiştirilmesinde görev alan ailelerdir. Bu kimseler içe kapalı ve yabancılarla temas kurma konusundaki çekingenlikleri bağlamında “eski” sakinlerden ayrılmaktadır. Neredeyse yarısına yakınının ilkökul mezunu olduğu mahallede kadınların önemli bir kısmı ev hanımıdır. Bu anlamda, son yıllarda gözlemlenen dönüşüme rağmen, Talatpaşa Mahallesi'ni geleneksel ve baskın olarak kırsal yerleşim niteliklerine sahip ve çoğunlukla dar gelirli ailelerin yaşadığı bir inceleme sahası olarak düşünmek mümkündür.

Diğer yandan, gerçekleştirilen belgeleme çalışmaları, geleneksel yapı tekniği ile inşa edilmiş ve genellikle iki katlı yapılardan oluşan mahalle dokusunun özgünlüğünün önemli ölçüde korunmuş olduğunu açığa çıkarmaktadır (Binan, 2018: 92). Araştırma kapsamında yapı düzeyinde irdelenebilecek mahalle sakinleri arasında “Tarihi Yapıda Yaşam Ödülü” kazananları ile sahibi buldukları kültür varlıklarını da bu bağlamda alanın özgün karakterini ve korunmuşluk durumunu imleyen unsurlar arasında anmak mümkündür (Şekil 2).

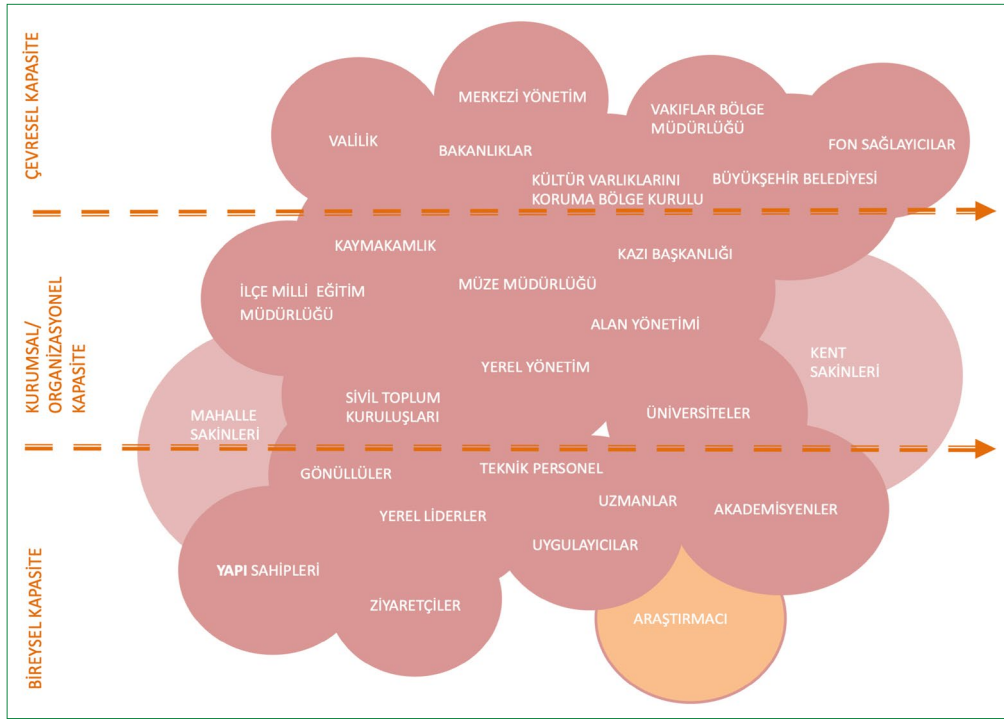
Bergama'da koruma ve yönetim süreçlerinin, kendine özgü dinamikler çerçevesinde, diğer pek çok miras alanıyla benzerlikler taşıyan ancak bir yandan da yere has biçimde ilişkilenen bir aktörler ağı tarafından üstlenildiği öne sürülebilir. Şekil 3'te görselleştirilen bu ağı bireysel kapasite düzeyinde konumlandırılan önemli grupları arasında **yapı sahipleri**,⁵ **uygulayıcılar**, **uzmanlar**, **yerel liderler** ve **ziyaretçiler** gibi aktörler yer almaktadır. Bu aktörlerin de parçası bulunduğu, irdelenen alan/topluluk ölçeğine göre bölgede ikamet etmekte olan **mahalle sakinleri** ya da **kent sakinleri**, içerdiği alt kümelerle birlikte bütünleşik bir kapasite ihtiva etmekte; yerle kurdukları doğrudan ilişki bağlamında gündelik ha-

⁴ Alan, 2014 yılında UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne (i), (ii), (iii), (iv), (vi) kriterler esas alınarak dahil edilmiştir.

⁵ Yapı sahipleri, Bergama'nın tarihi mahallelerinde çoğunluğu oluşturduğu bilinen, hem mülk sahibi olup hem de bu çevrelerin uzun süreli sakinleri arasında yer alan kimselerdir. Kiracılar bu değerlendirmede kapsam dışı bırakılmıştır.

Şekil 2. Bergama kenti, Talatpaşa Mahallesi ve ödüllü yapılar.

Şekil 3. Anahtar aktörler.

yatlarını sürdürdükleri dokularda, kültürel mirasın korunmasına (veya tahribatına) yönelik, tekrar eden eylemler üstlenmektedirler. Benzer şekilde, Bergama'nın sahip olduğu mirasın korunmasında uzun yıllardır süregelen bir katkı sağlamış olan **akademisyenler**, kurumlarda görev yapmakta olan **teknik personel** ve **gönüllüler**, bireysel ile kurumsal/organizasyonel kapasite sınırının iç içe geçmeye başladığı ilişkisel alan dahilinde belirleyicidirler.

Ağın kurumsal kapasiteyle ilişkili aktörlerini sıralamak gerekirse; öncelikli olarak **sivil toplum kuruluşlarından** bahsetmek yerinde olacaktır. Geleneksel Bergama Kermesi'nin düzenlendiği ilk yıllarda görev alan komitenin sonrasında Bergama'yı Sevenler Cemiyeti adı altında yapıldığı ve güçlü bir sivil toplum potansiyeline sahip kentte, günümüzde bu oluşumun ardılı olan Berga-

ma Kültür ve Sanat Vakfı, bu vakıfla organik bağlantı içerisindeki Bergama'yı Sevenler Turizm Derneği ve Bergama Ticaret Odası gibi yapılar akla ilk gelen aktörler arasındadır. Aynı biçimde, yerel kadın liderliğinin önemli örneklerinden Bergama El Yapımı Halı & Kilim Kadın Kooperatifi ile son yıllarda çeşitli alanlarda etkin faaliyet gösteren çok sayıda yerel yapılanma⁶ da bu potansiyelin önemli yansımaları arasındadır. Alanda yıllara yayılan çalışmalar yürüten Ege Üniversitesi, Dokuz Eylül Üniversitesi ve İzmir'de bulunan diğer çeşitli üniversiteler ile belgeleme, koruma, alan yönetimi ve kapasite geliştirme çalışmalarında faal biçimde yer alan Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi gibi **üniversiteler** bu bağlamda anılması gerekli başat aktörler arasındadır. Bu düzeyin yerel dinamikleri yönlendiren aktörleri arasında ise;

⁶ Bergama Amatör Fotoğraf Sanatçıları Derneği, Güzel İşler Derneği ve Sarı Denizaltı gibi çeşitli yerel inisiyatifler kastedilmektedir.

Bergama Belediyesi, Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzaj Alanı Yönetimi, Bergama (Pergamon) Kazı Başkanlığı, Bergama Müzesi Müdürlüğü, Bergama İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü ve Bergama Kaymakamlığı'nı saymak gerekmektedir.

Sürecin daha çevresel olarak kabul edilebilecek kimi aktörleri de mevcuttur. Bu aktörlerden bazıları il ölçeğinde alanın koruma ve yönetim ile ilgili faaliyetlerine dahil olurken bazıları ise ülke geneline yayılan bir etkinlik çerçevesi çizmektedir. İl genelinde etki sahibi ve esas olarak kurumsal/organizasyonel ve çevresel kapasite arasındaki sınırdaki konumlanabilecek kurumlar arasında **İzmir Valiliği** ve **İzmir Büyükşehir Belediyesi'nden** bahsetmek yerinde olacaktır. Bunun yanı sıra, il bünyesinde yapılanmasına rağmen yetki alanı bağlamında Bergama'da kültürel mirasın korunmasında doğrudan söz sahibi aktörler arasında **İzmir 2 Numaralı Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü, İzmir Vakıflar Bölge Müdürlüğü** ve alanın önemli fon sağlayıcıları arasında yer alan **İzmir Kalkınma Ajansı'nı** anmak gerekmektedir.

Bahsi geçen aktörlerin doğrudan bağlantılı olduğu yönetim çerçevesinin diğer başat öğeleri arasında ise genel idare ve yürütmeden sorumlu çeşitli **Bakanlıklar** yer almaktadır. Ülkemizde kültürel mirasın korunması ile ilişkili bakanlıkların başında **Kültür ve Turizm Bakanlığı** gelmektedir. Yine, **Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı ile Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı, Bakanlar Kurulu** ve ilgili yardımcı kuruluşlardan meydana gelen bütüncül bir yapılanma ile **Merkezi Yönetim;** çevresel düzeyde etki sahibi aktörler arasındadır.

5. Bergama'nın Sahip Olduğu Çok Katmanlı Kültürel Mirasın Korunmasında Katılımla İlişkili Kapasite Geliştirme Yaklaşımı

Bergama'nın yapı, mahalle ve kent düzeyinde sahip olduğu katılımla ilişkili kapasite çözümlerinin gerçekleştirilmesinde; araştırma kapsamında belirlenen kapasite alanları doğrultusunda bireysel, kurumsal/organizasyonel ve çevresel kapasite olmak üzere üç düzey üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır. Bireysel kapasitenin anlaşılması ve yorumlanmasına ilişkin olarak; kişisel yetkinlikler, mirasla ilişkilendirme ve eylemlilik olmak üzere üç anahtar alandan söz açmak mümkündür. Benzer biçimde, kurumsal yetkinlikler, bağlantılılık ve iletişim ile eğitim ve yetiştirme alanları, ilgili kapasitenin kurumsal/organizasyonel düzeyini oluşturmaktadır. Kapasitenin çevresel düzeyde irdelenmesine yönelik olarak ise; temel prensipler, yasal ve yönetsel çerçeve, ekonomik çerçeve ve toplumsal çerçeve alanlarına dair saptamalarda bulunulmuştur.

5.1. Bergama'nın Kültürel Mirasın Korunmasında Katılımla İlişkili Kapasitesinin İrdelenmesi

5.1.1. Kişisel Yetkinlikler

Kişisel yetkinlikler ekseninde ele alınacak ilk belirleyici olan **far-kındalık**, Bergama'nın tüm düzeylerde görece yüksek kapasiteye

sahip olduğu unsurlardan biridir. Gerek yapı sahipleri ile yapılan görüşmeler gerekse mahalle sakinlerinin yarısından fazlasının evlerinin ve/veya mahallerinin tarihi değeri ve özelliklerinin, kendileri için "**çok önemli**", yaklaşık üçte birlik bir kısmının ise "**önemli**" olduğunu ifade etmesi bu durumun açık yansımaları arasındadır. Görüşmeler ayrıca kentte uzun yıllara yayılan çalışmaların bir sonucu olarak farkındalık seviyesinin belirli bir noktaya ulaştığını ortaya koymuştur. **Liderlik** kapasitesi, düzeyler arası farklı görünlere sahiptir. Örneğin yapı sahipleri, çoğunlukla kendi halinde insanlar olarak tanımlanabilirken; mahalle ve kent ölçeğinde koruma süreçlerinde etkin rol üstlenen, etki yaratma gücüne sahip yerel kanaat önderlerinin varlığı bilinmektedir. **Yetenekler** bağlamında, bilhassa yapıların bakım ve onarımlarına dair yeti-lerin nesiller gençleştikçe ve tarihi çevrelerde yaşamayan kullanıcılar açısından düzenli maruz kalma, bilgi ve pratik olanağıyla doğru orantılı biçimde azaldığı anlaşılmıştır. Yapı ve mahalle düzeyinde sakinlerin konuya ilişkin **deneyimlerinin**, çoğu kez yapıları için gerekli olan durumlardaki münferit örneklerle sınırlı kaldığı görülmektedir. Bu ekseninde, kent sakinlerinin tarihi çevrelerde yaşamayan kesimi için deneyim kapasitesinin daha düşük olduğu ön görülebilir. Alanın son belirleyicisi olan **motivasyona** ilişkin olarak ise; ilgili kapasitenin ödüllü yapı sahiplerine kıyasla mahalle ve kent ölçeğinde düşüş gösterdiği ifade edilebilir.

5.1.2. Mirasla İlişkilendirme

Alanın ilk belirleyicisi olan **anlama/yorumlama/çağırışım** bağlamında; yapı sahiplerinin söylemlerinden, mirasla ilişkilendirme konusunda ait oldukları topluluğun birçok açıdan görece etkin üyelerinden oldukları anlaşılmıştır. Mahalle genelinde de kısmi bir geçerliliğe sahip bu saptamanın kentteki yansımaları ise yürütülen düzenli çalışmalarla bağlantılı olarak, belirli bir birikimden söz etmeyi olanaklı kılmaktadır. **Tanımlama ve tespit** açısından, sakinlerin önemli bir kısmının genel bilgilere sahip ama bu bilgi potansiyelinin sınırlı olduğu düşünülmekte; bu bağlamda tüm düzeylerde anlama/yorumlama/çağırışımına kıyasla bir kademe düşük bir birikimden söz edilebilmektedir. Alanın üçüncü belirleyicisi **değer verme/kültürel önem ve anlama** ilişkin değerlendirmeler de dikkat çekicidir. Bilhassa yapı düzeyinde yüksek bir kapasite ihtiva eden bu belirleyiciye ilişkin, sakinlerin genel hatlarıyla alanın tarihi niteliklerinin ve kültürel öneminin ayırda oldukları ve bu durumu önemsedikleri söylenebilir. Bununla birlikte, bu durumun her zaman alanın kendi öz değerinden kaynaklanmadığı, zaman zaman maddi kaygıların da süreçte rol oynadığı görüşmelerde ifade edilmiştir. **Sunum ve aktarım** için ise daha ziyade münferit kapasitelerden söz etmek olanaklı görünmekte; belirli kimselerin sahip olduğu nitelikler örneklem düzeyleri bakımından genellenememektedir.

5.1.3. Eylemlilik

Eylemlilik bağlamında irdelenen ilk unsur **etkin eylemdir**. İlgili süreçlerde görece daha etkin biçimde yer alan yapı sahiplerine kıyasla Talatpaşa Mahallesi sakinlerinin oldukça az bir kısmının yapılarının ya da mahallelerinin korunması, onarılması veya tanıtılması ile ilgili bir etkinliğe katılmış olduğu görülmüştür.

Bergama geneli için de benzer bir yorumu yapmak mümkündür. Bu çerçevede, **sorumluluk üstlenme/ortak sorumluluk** belirleyicisi bağlamında daha da dikkat çekici bir hal almaktadır. Bir önceki belirleyiciyle benzer verilerin edinildiği Talatpaşa Mahallesi sakinleri anketine ek olarak; kent genelinde de vatandaşlar tarafından hissedilen ortak sorumluluk ve görev üstlenme bilincine dair kapasitenin oldukça sınırlı kaldığı anlaşılmıştır. **Sahiplenme** ekseninde, yapı düzeyinde görüşülen ödüllü ev sahiplerinin bu kapasitelerinin oldukça yüksek olduğu saptanmıştır. Mahalle ve kent genelinde ise hissiyatın eylemden farklılaştığı görünüm mevcut. Araştırmaya konu olan yapı sahiplerinin klasik anlamda bir **sivil toplum/gönüllülük/yerel inisiyatifler** yapılanması içerisinde yer almadığı anlaşılmaktadır. Mahalle ve kent düzeyinde ise bu oran daha da düşük bir görünüm kazanmaktadır.

5.1.4. Kurumsal Yetkinlikler

Kurumsal yetkinlikler, kentin görece güçlü kapasite alanlarından biri olarak nitelenebilir. Kültürel mirasın korunması, başta yerel yönetim olmak üzere, karar alıcı kurumların ve sivil toplum kuruluşlarının **vizyon/amaç** beyanlarında önemli bir yer tutmaktadır. Benzer şekilde, kentteki kurumsal **yapı ve düzenlemelerin** genel anlamda işlevsel bir niteliğe sahip olduğunu düşünmek mümkündür. Mevcut **altyapı/hizmetler** ekseninde yerelde dile getirilen ve tarihi çevrelerde daha da belirgin bir hal alan kapasite engellerinden söz edilebilir. Çeşitli güncel araştırmalarda da tespit edilen bu engellerin aşılmasının alanda öncelik arz ettiğini düşünmek mümkündür. **Uzmanlık/teknik destek** bakımından, kurumlarda görevli uzman ve teknik personeller tarafından sağlanan süregelen bir rehberlik hizmetinden söz etmek olanaklıdır. Bununla birlikte, geleneksel gereksinimlerin farklılaşarak özelleştiği ve/veya daha çağdaş bir perspektif kazandığı konularda sahip olunan kapasitenin de sınırlandığı anlaşılmaktadır. Bağlantılı biçimde, kurumların **insan kaynakları** bakımından giderek iyi bir seviyeye kavuştuğundan, ancak yere özgü nitelikler ve çağdaş yetiler bağlamında kapasite sınırlılıklarından bahsetmek mümkün olmaktadır.

5.1.5. Bağlantılılık ve İletişim

Alanın ilk unsuru olan **ağlar/bağlantılar ve bağlantılılık**, anlamlı ve kurumsal niteliğe sahip bir ağa dahil olma açısından değerlendirildiğinde, yapı düzeyinde önemli bir kısıtlılıktan söz edilebilmektedir. Mahalle ölçeğinde yerel liderlerin kurumsal bağlantılarının kuvvetli olmasının bir kapasite artışı yarattığı, kent düzeyinde Tarihi Kentler Birliği ve UNESCO Dünya Mirası Listesi'ne dahil oluş dışındaki göstergelerin sınırlı kaldığı yorumunu yapmak mümkündür. **İlişki kurabilme/iş birlikleri ve ortaklıklar** açısından, yapı ve mahalle düzeyinde ilişkilendirmelerin duruma özgü ve/veya yakın çevreyle sınırlı olduğu görülmüştür. Kent genelindeyse dikkat çekici iş birliklerinin kurulduğu ve bu sayede belirli bir süreklilik kazanmış çalışmalarını gerçekleştirmenin mümkün kılındığı gözlemlenmiştir. **İletişim/etkileşim/diyalog** bağlamında, Talatpaşa Mahallesi sakinleri ve bu alandaki ödüllü yapı sahipleriyle yapılan görüşmelerde,

mahalle kültürü, mahalleli arasındaki etkileşim ve iletişim vurgulanan bir tema olmuştur. Kent düzeyinde ise; aktörler arası diyalog ve etkileşimin kimi durumlarda sınırlılıklar içerdiğini söylemek mümkündür. Kentte **medya** kanalları bilgilendirme amaçlı olarak yoğun biçimde kullanılmaktadır. Bununla birlikte, bilhassa mahalle ve yapı bazında **teknoloji** olanakları oldukça yetersiz kalmaktadır. Ekonomik canlanmayı mümkün kılacak bir kültürel turizm potansiyeli dahilinde oldukça önemsenen bir konu başlığı olmasına rağmen; **tanıtım** belirleyicisinin düzeyler arası yansımalarının farklı olduğunu, özellikle yapı düzeyine doğru gidildikçe sahip olunan kapasitede belirli bir azalma yaşandığını söylemek hatalı olmayacaktır. Son olarak **koordinasyon** bağlamında Alan Yönetimi Başkanlığı'nın varlığı belirleyicidir. Ne var ki, söz konusu koordinasyonun etkinliği açısından, tanıtıma benzer şekilde, yapı düzeyine doğru gidildikçe görünür hale gelen bir kapasite boşluğundan söz edilebilir.

5.1.6. Eğitim ve Yetiştirme

Eğitim ve yetiştirme alanı ise kentin önemli gündem maddeleri arasındadır. Çeşitli zamansal kayıplara rağmen Bergama, **geleneksel bilginin** kuşaktan kuşağa aktarıldığı önemli bir örneklem alanıdır. Hem yöreye özgü **zanaat ve pratikler** hem de başka bölgelerde de var olması sebebiyle ulusal envanterde yer alan belirli başlı unsurlar, bu belirleyici dahilinde oldukça zengin bir kaynak meydana getirmektedir. Daha önce de ifade edildiği üzere; alanda uzun yıllardır sistematik **araştırma ve analiz** çalışmaları yürütülmektedir. Kent, aynı zamanda, kültürel miras **eğitimi** ekseninde yapılan çalışmalarla da öne çıkmaktadır. Kurum temsilcileriyle yapılan görüşmelerde de açıkça ifade edildiği biçimde; Bergama'da kültürel miras eğitimi oldukça önemli bir gündemdir ve başta Bergama İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü olmak üzere çok sayıda kurum desteğiyle ortaklaşa çalışmalar yürütülmektedir. **Bilgi/öğrenme** de bu anlamda önemli bir kapasite bileşenidir. Olumlu maruz kalmanın etkilerinin bilhassa tarihi çevre sakinleri nezdinde net bir biçimde okunabildiği kapasitenin oluşumunda kent sahip olduğu kültürel kaynaklar etkin bir rol oynamaktadır. Bergama Meslek Yüksekokulları, Bergama Kazı Başkanlığı, Bergama Halk Eğitim Merkezi ve diğer çeşitli **yetiştirme** kanalları ise mesleki yetkinlik ve donanım sağlanması ile geleneksel zanaatlerin öğrenilmesinde görev üstlenmektedirler.

5.1.7. Temel Prensipler

Çevresel kapasitenin ilk alanı olan temel prensiplerin ilk belirleyicisi **şeffaflık/hesap verilebilirlik** prensibinin düzeyler arasında anlamlı bir farklılığa yol açmadığı; koruma ve yönetim süreçlerine ilişkin veri paylaşımının, çoğu kez yalnızca temsilcilerle ve raporlama yapılan yönetim birimleri ile sınırlı kaldığı belirlenmiştir. Bir diğer belirleyici olan **saygı/tolerans/anlayışın**, yapı sahiplerinin söylemleri vasıtasıyla ilgili düzeyde önemli bir kapasiteye sahip olduğu, irdeleme ölçeğinin genişlemesiyle gruplar arası çatışmaların baş gösterebildiği gözlemlenmiştir. **Sosyal bir aradalık/bütünlük** açısından hem olumlu yapılanmalardan hem de çeşitli kısıtlılıklardan söz etmek mümkündür. Bu unsur, yapıdan kent ölçeğine gidildikçe azama

eğilimindedir. **Kültürel çeşitlilik**, zaman içerisinde yaşanan önemli kayıplara rağmen kent kimliğinin oluşturucu unsurlarından biridir. Bununla birlikte, farklı grupların koruma ve yönetim süreçlerine **dahiliyet** kapasitelerinin belirli bir düzeyde kaldığı anlaşılmaktadır. Bu tespit yapı düzeyine gidildikçe belirginleşmekte; genel anlamda temsilci odaklı ve merkezi bir yaklaşımdan dem vurmaya olanaklı hale gelmektedir. **Erişilebilirlik** açısından yurt dışına taşınan kültürel miras unsurları, ulaşım ve ziyaret ücretlerindeki pahalılık, fiziksel ve çevresel sorunlar kapasite sınırlayıcılıkları bağlamında dikkat çekmektedir. Son olarak, mahalle ve kent geneli açısından gözlemlenen kısmi iyileşmeye rağmen **sürdürülebilirlik/etkin kaynak kullanımı/sürdürülebilir gelişim** ekseninde sistematik ve iyi planlanmış bir kurgudan bahsetmek olanaklı görünmemektedir.

5.1.8. Yasal ve Yönetimsel Çerçeve

Yasal ve yönetimsel çerçeve, kültürel mirasın korunmasında katılımın işlevselliğini ve etkinliğini belirleyen önemli kapasite alanlarının başında gelmektedir. **Yasalar**, bu alanın ilk belirleyicisidir. Ülkemizde koruma sürecini şekillendiren yasal mevzuatta, 2004 yılından itibaren 5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile alan yönetimi ve yapılanma esasları tanımlanmış ve süreç katılımcı bir perspektifle ele alınmış olmakla birlikte; ilgili düzenlemelerin yapı ve mahalle ölçeğindeki etki düzeyi düşüktür. Alandaki **politikalar** ilişkin, yapı düzeyinde korumanın fiziki boyutuna ağırlık verildiği; mahalle ve kent düzeyinde, örnek uygulamalar ve büyük ölçekli projeler vasıtasıyla bölgede canlanma sağlanması ve kültürel turizm potansiyeli çerçevesinde belirli bir vizyon oluşturulmasının hedeflendiği görülmektedir. Benimsenen politikalara bağlı olarak, belgelenme, envanterleme, tescil ile gerekli projelerin hazırlanması gibi kimi hususlar, yıllar içerisinde öncelikli koruma **stratejileri** arasında olmuştur (Bergama Belediyesi, 2006; Bergama Belediyesi Stratejik Planlama Koordinasyon Bürosu, 2009; Bergama Belediyesi ve Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Başkanlığı, 2018 vd.). Mahalle ve kent düzeyinde de benzer yaklaşımlardan bahsetmek mümkündür. Sokak sağıklaştırma uygulamaları ve/veya tek yapı ölçeğinde gerçekleştirilen restorasyonlar bu anlamda öne çıkmaktadır. İlk **planlama** çalışmalarının yürütüldüğü, Cumhuriyet tarihinin önemli yerleşimleri arasında yer alan kentin, katılımcı planlama ekseninde ise belirli bir kapasite sınırlılığı gösterdiği anlaşılmaktadır. **Ortak karar alma** açısından, yapı düzeyinde süreçlere katılımın sınırlı olduğu ve diğer düzeylerde temsilciler vasıtasıyla iyileşmeler gözlemlendiği ifade edilebilir. **Koruma/yönetim** anlamında ise; çeşitli sıkıntılara rağmen önemli bir korunmuşluk durumundan beslenen, kimi eksikleri ve boşluklarıyla birlikte, kolaylıkla geliştirilmeye açık bir birikimden bahsedilebilmektedir. Alanın son belirleyicisi olan **uygulama** açısından düzeyler arası farklılaşmalar dikkat çekmektedir. Yapı düzeyinde görece sınırlı bir görünüm kazanan kapasite, mahalle açısından daha olumlu bir tablo arz etmekte; kente ilişkin güncel stratejilerin hayata geçirilmesi ise ancak kısıtlı olarak gerçekleşebilmektedir.

5.1.9. Ekonomik Çerçeve

Ekonomik çerçeve özellikle tarihi çevreler açısından geliştirilmeye en çok gereksinim duyan unsurlar arasındadır. Örneğin, **fon/sponsorluk** bağlamında; Kültür ve Turizm Bakanlığı, TOKİ ve diğer fonlar yardımıyla sağlanan kaynaklar sayıca sınırlıdır. Kentte onarımlar, genelde yerel yönetime aktarılan fonlar ve bazı durumlarda özel iştiraklerin sağladığı destekler ile gerçekleştirilmektedir. **Ekonomi/kaynaklar** açısından ise; yapılan görüşmeler ve anket çalışmasından edinilen veriler doğrultusunda hem yapı sahipleri hem de Talatpaşa Mahallesi sakinlerinin çoğunlukla ekonomik güçlüklerle yaşamını idare eden kişiler olduğu söylenebilir. Çoğunlukla bir tarım ve ticaret toplumu görünümüne sahip kent genelinde biraz daha iyimser bir tablo ile karşılaşıldığını ifade etmek mümkündür.

5.1.10. Toplumsal Çerçeve

Toplumsal çerçeve alanının ilk belirleyicisi **demokrasidir**. Yerleşik ve benimsenmiş katılım pratiklerinin yaygınlığı, temel hak ve sorumluluklar, ortak karar alma süreçlerine dahiliet açısından bu kapasite, yapı düzeyinde sınırlı kalmakta, mahalle ve kent ölçeğinde bir miktar artış göstermektedir. **Genel çerçeve/çevre/bağlam** açısından Bergama'nın her düzeyde önemli avantajlara sahip olduğu düşünülmektedir. **Barış/güvenlik** ise dikkat çekici bir unsurdur. Talatpaşa Mahallesi açısından, yapı düzeyine de yansıyan bazı önemli güvenlik sorunları yapılan görüşmelerde sakinlerce vurgulanmıştır. Kent geneli için yoğun göçe rağmen insanların büyük ölçüde birbirini tanıdığı, ailelerini ve köklerini bildiği ve daha içe kapalı olarak değerlendirilebilecek bir yerleşim yorumunu yapmak olanaklıdır. Yapı ölçeğinde doğrudan etkili olan bir iktidar çatışması tespit edilemeyen **güç dengeleri** belirleyicisi açısından; mahalle ve kent ölçeğinde, gruplar arası kimi sosyal, ekonomik, kültürel eşitsizliklerden bahsedilebileceği, kentte farklı görüşlere sahip gruplar bulunduğu ve gerçekleştirilen çalışmalarda ve/veya merkezi-yerel yönetim ekseninde aktörler arası güç çatışmaları gözlemlenebildiği yapılan görüşmelerde dile getirilen hususlar arasındadır. **Kültür/normlar/yatkınlık** bağlamında ise; kültürel mirasın korunmasının öncelik arz ettiği kentte, özellikle yapı ve mahalle düzeyinde korumaya ilişkin mevcut kazanımların belirli bir toplumsallığın ürünü olarak değerlendirilebilmesi görece sınırlıdır.

Yukarıda kısaca yer verilen çözümler dahilinde, kentte, tüm düzeylerde ilgili belirleyicilerin bir araya gelmesiyle oluşan, bütünlük bir kapasiteden bahsetmek olanaklıdır. Bergama'nın tüm düzeylerde sahip olduğu kapasitenin irdelenmesinden doğan bütüncül derecelendirmeyi Tablo I vasıtasıyla takip edebilmek mümkündür.

5.2. Bergama için Hedef Kapasitenin Belirlenmesi ve Kapasite İhtiyaçları

Çalışmanın yönteminde de değinildiği üzere, araştırmanın kabul ettiği kapasite alanları çerçevesinde, görüşülen uzmanlar ve belirleyicilerin rastlanma sıklıklarının oluşturduğu referans çer-

Tablo 1. Bergama'nın sahip olduğu mevcut kapasitenin bütüncül irdelemesi

KAPASİTE DÜZEYİ	KAPASİTE ALANI	BELİRLEYİCİ	YAPI			MAHALLE			KENT		
			MEVCUT	HEDEF	İHTİYAÇ	MEVCUT	HEDEF	İHTİYAÇ	MEVCUT	HEDEF	İHTİYAÇ
BİREYSEL	Kişisel Yetkinlikler	Farkındalık	Çok Yüksek			Yüksek			Yüksek		
		Liderlik	Orta alt			Orta Üst			Orta Üst		
		Yetenekler	Orta alt			Orta			Düşük		
		Deneyim	Orta Üst			Düşük			Çok düşük		
		Motivasyon	Orta			Orta alt			Düşük		
	Mirasla İlişkilenme	Anlama/Yorumlama/ Çağışım	Yüksek			Orta Üst			Orta		
		Tanımlama ve Tespit	Orta Üst			Orta			Orta alt		
		Değer Verme/Kültürel Önem ve Anlam	Çok Yüksek			Orta Üst			Orta Üst		
		Sunum ve Aktarım	Orta Üst			Orta			Orta		
	Eylemlilik	Etkin Eylem	Orta Üst			Düşük			Düşük		
		Sorumluluk Üstlenme/ Ortak Sorumluluk	Orta Üst			Çok düşük			Çok düşük		
		Sahiplenme	En yüksek			Orta			Orta		
Sivil Toplum/Gönüllülük/ Yerel İnisiyatifler		Orta alt			Düşük			Düşük			
KURUMSAL/ORGANİZASYONEL	Kurumsal Yetkinlikler	Vizyon/Amaç	Orta Üst			Orta Üst			Yüksek		
		Yapı ve Düzenlemeler	Yüksek			Yüksek			Yüksek		
		Altyapı/Hizmetler	Orta			Orta			Orta Üst		
		Uzmanlık/Teknik Destek	Yüksek			Yüksek			Orta Üst		
		İnsan kaynakları	Yüksek			Yüksek			Orta Üst		
		Ağlar/Bağlantılar ve Bağlantılılık	Düşük			Orta alt			Orta alt		
	Bağlantılılık ve İletişim	İlişki kurabilme/ İş birlikleri ve Ortaklıklar	Orta alt			Orta alt			Orta Üst		
		İletişim/Etkileşim/ Diyalog	Orta Üst			Orta			Orta		
		Medya/Teknoloji	Orta alt			Orta alt			Orta Üst		
		Tanıtım	Düşük			Orta			Yüksek		
		Koordinasyon	Düşük			Orta alt			Orta		
		Geleneksel Bilgi/Zanaat ve Pratikler	Orta alt			Orta			Yüksek		
	Eğitim ve Yetiştirme	Araştırma/Analiz	Çok Yüksek			Çok Yüksek			Çok Yüksek		
		Eğitim	Orta			Orta Üst			Orta Üst		
		Bilgi /Öğrenme	Yüksek			Orta Üst			Orta		
		Yetiştirme	Düşük			Orta			Orta Üst		
	ÇEVRESEL	Temel Prensipler	Şeffaflık/ Hesap Verilebilirlik	Orta			Orta			Orta	
Saygı/Tolerans/ Anlayış			Yüksek			Orta Üst			Orta Üst		
Sosyal Bir aradalık/ Bütünlük			Orta Üst			Orta			Orta alt		
Kültürel Çeşitlilik			Yüksek			Yüksek			Yüksek		
Dahilliyet			Düşük			Orta alt			Orta		
Erişilebilirlik			Orta Üst			Orta Üst			Orta		
Sürdürülebilirlik/Etkin kaynak kullanımı/Sürdürülebilir Gelişim			Düşük			Orta alt			Orta alt		
Yasal ve Yönetişel Çerçeve		Yasalar	Düşük			Düşük			Orta Üst		
		Politikalar	Orta			Orta			Orta Üst		
		Stratejiler	Orta			Orta			Orta Üst		
		Planlama	Orta alt			Orta alt			Orta		
		Ortak Karar Alma	Düşük			Orta alt			Orta Üst		
		Koruma/Yönetim	Orta alt			Orta alt			Orta		
		Uygulama	Orta			Orta Üst			Orta alt		
Ekonomik Çerçeve		Fon/Sponsorluk	Düşük			Orta			Orta alt		
		Ekonomi/ Kaynaklar	Düşük			Orta alt			Orta		
Toplumsal Çerçeve		Demokrasi	Orta alt			Orta			Orta		
		Genel Çerçeve/ Çevre/Bağlam	Yüksek			Yüksek			Yüksek		
		Barış /Güvenlik	Orta Üst			Orta			Yüksek		
		Güç Dengeleri	Orta Üst			Orta			Orta alt		
		Kültür/Normlar/Yatkınlık	Orta Üst			Orta Üst			Yüksek		

Tablo 2. Bergama'nın bütüncül kapasite değerlendirmesi ve kapasite ihtiyaçları

KAPASİTE DÜZEYİ	KAPASİTE ALANI	BELİRLEYİCİ	YAPI			MAHALLE			KENT			
			MEVCUT	HEDEF	İHTİYAÇ	MEVCUT	HEDEF	İHTİYAÇ	MEVCUT	HEDEF	İHTİYAÇ	
BİREŞSEL	Kişisel Yetkinlikler	Farkındalık	Çok Yüksek	En yüksek	●	Yüksek	En yüksek	●●	Yüksek	En yüksek	●●	
		Liderlik	Orta alt	Orta	●	Orta Üst	Orta	●●	Orta Üst	Orta	●	
		Yetenekler	Orta alt	Yüksek	●●●	Orta	Yüksek	●●	Düşük	Orta	●●	
		Deneyim	Orta Üst	Yüksek	●	Düşük	Orta Üst	●●●	Çok düşük	Orta Üst	●●●●	
		Motivasyon	Orta	Çok Yüksek	●●●	Orta alt	Yüksek	●●●	Düşük	Yüksek	●●●●	
	Mirasla İlişkilendirme	Anlama/Yorumlama/ Çağrışım	Yüksek	Çok Yüksek	●	Orta Üst	Çok Yüksek	●●	Orta	Çok Yüksek	●●●	
		Tanımlama ve Tespit	Orta Üst	Yüksek	●	Orta	Yüksek	●●	Orta alt	Yüksek	●●●	
		Değer Verme/Kültürel Önem ve Anlam	Çok Yüksek	En yüksek	●	Orta Üst	En yüksek	●●●	Orta Üst	En yüksek	●●●	
		Sunum ve Aktarım	Orta Üst	Yüksek	●	Orta	Yüksek	●●	Orta	Yüksek	●●	
	Eylemlik	Etkin Eylem	Orta Üst	Çok Yüksek	●●	Düşük	Yüksek	●●●●	Düşük	Yüksek	●●●●	
		Sorumluluk Üstlenme/ Ortak Sorumluluk	Orta Üst	Çok Yüksek	●●	Çok düşük	Yüksek	●●●●●	Çok düşük	Yüksek	●●●●●	
		Sahiplenme	En yüksek	En yüksek		Orta	En yüksek	●●●●	Orta	En yüksek	●●●●	
		Sivil Toplum/Gönüllülük/Yerel İnişyatifler	Orta alt	Orta Üst	●●	Düşük	Çok Yüksek	●●●●●	Düşük	Yüksek	●●●●	
	KURUMSAL/ORGANİZASYONEL	Kurumsal Yetkinlikler	Vizyon/Amaç	Orta Üst	Yüksek	●	Orta Üst	Çok Yüksek	●●	Yüksek	En yüksek	●●
			Yapı ve Düzenlemeler	Yüksek	Çok Yüksek	●	Yüksek	Çok Yüksek	●	Yüksek	Çok Yüksek	●
Altyapı/Hizmetler			Orta	Yüksek	●●	Orta	Yüksek	●●	Orta Üst	Orta	●	
Uzmanlık/Teknik Destek			Yüksek	Çok Yüksek	●	Yüksek	Çok Yüksek	●	Orta Üst	Çok Yüksek	●●	
İnsan kaynakları		Yüksek	Çok Yüksek	●	Yüksek	Çok Yüksek	●	Orta Üst	Çok Yüksek	●●		
Bağlantılılık ve İletişim		Ağlar/Bağlantılar ve Bağlantılılık	Düşük	Orta Üst	●●●	Orta alt	Yüksek	●●●	Orta alt	Yüksek	●●●	
		İlişki kurabilme/ İş birlikleri ve Ortaklıklar	Orta alt	Yüksek	●●●	Orta alt	Çok Yüksek	●●●●	Orta Üst	Çok Yüksek	●●	
		İletişim/Etkileşim/ Diyalog	Orta Üst	Yüksek	●	Orta	Çok Yüksek	●●●	Orta	Çok Yüksek	●●●	
		Medya/Teknoloji	Orta alt	Orta Üst	●●	Orta alt	Yüksek	●●●	Orta Üst	Çok Yüksek	●●	
		Tanıtım	Düşük	Orta Üst	●●●	Orta	Yüksek	●●	Yüksek	Çok Yüksek	●	
		Koordinasyon	Düşük	Orta Üst	●●●	Orta alt	Yüksek	●●●	Orta	Çok Yüksek	●●●	
Eğitim ve Yetiştirme		Genel bilgi/Zanaat ve Pratikler	Orta alt	Çok Yüksek	●●●●	Orta	Çok Yüksek	●●●	Yüksek	Çok Yüksek	●	
		Araştırma/Analiz	Çok Yüksek	En yüksek	●	Çok Yüksek	En yüksek	●	Çok Yüksek	En yüksek	●	
		Eğitim	Orta	Çok Yüksek	●●●	Orta Üst	Çok Yüksek	●●	Orta Üst	En yüksek	●●●	
		Bilgi /Öğrenme	Yüksek	Çok Yüksek	●	Orta Üst	Çok Yüksek	●●	Orta	Çok Yüksek	●●●	
	Yetiştirme	Düşük	Çok Yüksek	●●●●●	Orta	Çok Yüksek	●●●	Orta Üst	Çok Yüksek	●●		
Temel Prensipler	Şeffaflık/ Hesap Verilebilirlik	Orta	Yüksek	●●●	Orta	Çok Yüksek	●●●	Orta	En yüksek	●●●●		
	Saygı/Tolerans/ Anlaş	Yüksek	Yüksek		Orta Üst	Çok Yüksek	●●	Orta Üst	Çok Yüksek	●●		
	Sosyal Bir Aradalık/ Bütünlük	Orta Üst	Yüksek	●	Orta	Çok Yüksek	●●●	Orta alt	Çok Yüksek	●●●●		
	Kültürel Çeşitlilik	Yüksek	Yüksek		Yüksek	Çok Yüksek	●	Yüksek	Çok Yüksek	●		
	Dahiliyet	Düşük	Yüksek	●●●●	Orta alt	Çok Yüksek	●●●●	Orta	En yüksek	●●●●		
	Erişilebilirlik	Orta Üst	Çok Yüksek	●●	Orta Üst	Çok Yüksek	●●	Orta	Çok Yüksek	●●●		
	Sürdürülebilirlik/Etkin kaynak kullanımı/Sürdürülebilir Gelişim	Düşük	Yüksek	●●●●	Orta alt	Yüksek	●●●	Orta alt	Çok Yüksek	●●●●		
	Yasalar	Düşük	Yüksek	●●●●	Düşük	Yüksek	●●●●	Orta Üst	Çok Yüksek	●●		
Yasal ve Yönetmelik Çerçeve	Politikalar	Orta	Çok Yüksek	●●●	Orta	Çok Yüksek	●●●	Orta Üst	En yüksek	●●●		
	Stratejiler	Orta	Yüksek	●●	Orta	Çok Yüksek	●●●	Orta Üst	Çok Yüksek	●●		
	Planlama	Orta alt	Yüksek	●●●	Orta alt	Çok Yüksek	●●●●	Orta	Çok Yüksek	●●●		
	Ortak Karar Alma	Düşük	Yüksek	●●●●	Orta alt	Çok Yüksek	●●●●	Orta Üst	En yüksek	●●●		
	Koruma/Yönetim	Orta alt	Çok Yüksek	●●●●	Orta alt	Çok Yüksek	●●●●	Orta	En yüksek	●●●●		
	Uygulama	Orta	Çok Yüksek	●●●	Orta Üst	Çok Yüksek	●●	Orta alt	Çok Yüksek	●●●●		
	Ekonomik Çerçeve	Fon/Sponsorluk	Düşük	Çok Yüksek	●●●●●	Orta	Çok Yüksek	●●●	Orta alt	Yüksek	●●●	
Ekonomi/ Kaynaklar		Düşük	Yüksek	●●●●	Orta alt	Yüksek	●●●	Orta	Çok Yüksek	●●●		
Toplumsal Çerçeve	Demokrasi	Orta alt	Orta Üst	●●	Orta	Yüksek	●●	Orta	Çok Yüksek	●●●●		
	Genel Çerçeve/ Çevre/Bağlam	Yüksek	Çok Yüksek	●	Yüksek	Çok Yüksek	●	Yüksek	En yüksek	●●		
	Baş /Güvenlik	Orta Üst	Çok Yüksek	●●	Orta	Çok Yüksek	●●●	Yüksek	Çok Yüksek	●		
	Güç Dengeleri	Orta Üst	Yüksek	●	Orta	Yüksek	●●	Orta alt	Çok Yüksek	●●●●		
Kültür/Normlar/Yatkınlık	Orta Üst	Yüksek	●	Orta Üst	Çok Yüksek	●●	Yüksek	Çok Yüksek	●			

KAPASİTE İHTİYAÇI				
ÇOK AZ	AZ	ORTA	YÜKSEK	ÇOK YÜKSEK
●	●●	●●●	●●●●	●●●●●

çevesi alana yönelik oluşturulan hedeflemelerin öncelikli başvuru kaynakları arasındadır. Buradan edinilen veriler, Bergama'da anahtar aktörlerin ve temsilcisi oldukları kurumların kısa ve orta vadeli gelecek projeksiyonlarında öne çıkan unsurlar ve diğer kaynaklarda yapılan irdelemeler doğrultusunda yapı, mahalle ve kent ölçeğinde birer hedeflemeye dönüştürülmüştür (Tablo 2).

Bu bütüncül öneri, bir anlamda mevcut dinamikler dahilinde gerçekleşmesi beklenebilecek düzeylerin belirlenmesi ve yerel ihtiyaçların anlaşılmasına yönelik bir girişim olarak değerlendirilebilir. İlgili kapasite değerlerinin elde edilmesinde yararlanılan irdelemelere makale kapsamında detaylıca yer verilememekle birlikte, hedeflemelerde ilkesel olarak gözetilen bazı noktaları vurgulamak önemlidir.

Öncelikle, kapasite alanları ve bu alanları oluşturan belirleyiciler birinden oldukça farklı niteliklere sahip olduğundan referans çerçevesi çalışma için önemli bir girdi sağlamakta; irdelenen kaynakların doğrudan hedefleme açısından yetersiz kaldığı durumlarda bu çerçeveye büyük ölçüde sadık kalınmaktadır. Özellikle çevresel kapasite alanlarına ilişkin belirleyiciler bu durumun öne çıkan örnekleri arasındadır. Diğer yandan, anlama/yorumlama/çağırışım, değer verme/kültürel önem ve anlam ya da farkındalık gibi güncel koruma diskurunda öne çıkan esasların izlerini yerelde de paralel biçimde takip etmek olanaklıdır. Dolayısıyla bu gibi durumlarda ilgili referans çerçevesiyle doğrudan örtüşen derecelendirmeler yapılması mümkün olmuştur.

Bazı durumlarda ise, oluşturulan çerçevede bağlamsal dinamiklere has özelleşmeler uygun görülümüş; örneğin, sunum ve aktarım ve araştırma/analiz gibi alan özelinde öne çıkan unsurların kapasite belirlenimlerde farklılaşmalara gidilmiştir. Son olarak, bilhassa yapılan görüşmelerde, temsilcilerin çoğu kez ilgili belirleyicileri tüm düzeylerde tek bir değer olarak kabul etmeye yatkın oldukları görülmüştür. Oysa yapı, mahalle ve kent ölçeği açısından ihtiyaç düzeyi bağlamında ayrışmaların belirgin olduğu durumlar mevcuttur. Bu durumlar dahilinde de referans çerçevesine başvurulmuş ve düzeye özgü uyarlamalar vasıtasıyla derecelendirmeler mümkün olmuştur.

5.3. Bergama için Önerilen Kapasite Geliştirme Yaklaşımı

5.3.1. Kişisel Yetkinlikler

Kişisel yetkinlikler alanında önerilen yaklaşımın oluşturucu unsurlarından ilk ikisi; sistematik **farkındalık** geliştirilmesi ihtiyacı ile bağlantılı olarak ele alınabilecek çalışmalardır. Bu bağlamda, öncelikle farklı grupların ve ilgili tüm aktörlerin mevcut farkındalık düzeyinin tespiti ile tespit edilen düzeyin artırılmasına yönelik çeşitli pratikler kurgulanması ve bu pratiklere sistematik bir süreklilik kazandırılması düşüncesi belirleyicidir. Kentte tüm düzeylerde bağlantılı olduğu topluluklar açısından yönlendirici bir rol üstlenebilecek liderlerin belirlenmesi ve yeni liderler yetiştirilmesine yönelik olarak da benzer bir seyir izlenmesi olanaklı görünmektedir. Halihazırda **liderlik** potansiyeli yüksek kişilerin tespiti, bu kişilere koruma alanında yetkinlik kazandırılması, odak

gruplara yönelik sistematik liderlik programları oluşturulması ve bu programlardan yetişecek kadın ve genç liderler sayesinde; ev hanımları, istihdam arayışındaki gençler gibi alt toplulukların anlamlı bir gayeye yönlendirilmesi mümkün olacaktır.

Yetenekler belirleyicisi bakımından, başta teknik personel, uzman ve uygulayıcılar olmak üzere, ilgili tüm gruplara yönelik yetenek kurslarının açılması ve bu kimselerin korumayla ilişkili temel kabiliyetleri edinmelerinin sağlanması oldukça önemlidir. Benzer bir perspektifle; yapı sahipleri, mahalle ve kent sakinleri gibi mirasla doğrudan ilişkili kimselere yönelik yetiştirme faaliyetlerinin, belirlenen yasal sınırlar içerisinde kalmak ve yetkili mecralar tarafından sıkı şekilde denetlenmek kaydı ile temel bilgi ve kabiliyetleri edinmelerini sağlayacak biçimde düzenlenmesi düşüncesi de ilgi çekicidir. Bu bağlamda, **deneyim** kapasitesinin geliştirilmesine dair öneriler de iki aşamalıdır. Bunlar; kültürel miras alanında deneyim kazanılmasını olanaklı kılabacak pratikler kurgulanması ve bu kurgulanma sürekli biçimde iyileştirilmesi ile alanda topluluklarca karşılaşılan engellerin aşılmasına yönelik ücretsiz yardım ve yol göstericilik sağlanması olarak sıralanabilir. Son olarak **motivasyonun** geliştirilmesine yönelik öneriler arasında ise iyi örneklerin paylaşıldığı saha çalışmaları ve etkinlikler düzenlenmesi ile ilgili topluluklar için model teşkil edecek uygulamalar gerçekleştirilmesi sıralanabilir.

5.3.2. Mirasla İlişkilendirme

Anlama/yorumlama/çağırışım belirleyicisi kapsamında, ilk önce akademik olarak desteklenmiş doğru bilginin daha kolay biçimde anlaşılmasını sağlayacak bir dil kurgulanması ve bu dille uyumlu, yenilikçi yöntemler vasıtasıyla aktarımın güçlendirilmesi önerilmektedir. Bununla bağlantılı olarak ilgili tüm gruplar için temel kültürel miras yetkinliğinin oluşmasını sağlayacak bilgilendirme çalışmalarının gerçekleştirilmesi önem teşkil etmektedir. Aynı biçimde, sözlü tarih çalışmaları, farklı grupların kentle ilgili hikayelerinin paylaşılması ve ortak belleğin tüm bileşenleriyle ortaya konulmasına yönelik faaliyetler de geliştirme sürecinin diğer unsurları olarak nitelenebilir. **Tanımlama ve tespit** açısından, mevcut envanterlerde varsa eksiklerin tamamlanması, güncellemelelerin yapılması ve verilerin dijitalleşmesinin sağlanmasına ek olarak; kültür varlığı niteliği taşıyan yapılarda ve kentin önde gelen miras alanlarında işaretleme çalışmaları gerçekleştirilmesi, kısa anlatımlar oluşturulması ve yerleştirmeler yapılması önerilmektedir.

Kentin yere özgü niteliklerinin, kültürel öneminin ve anlamının çok disiplinli, kapsayıcı ve çoğulcu bir perspektif ile sistematik tespitinin yapılması ve söz konusu değerlerin yer ile ilişkilendirilerek alanın bütüncül değer haritasının çıkarılması **değer verme/kültürel önem ve anlam** bakımından önceliklidir. Akabinde alanın kültürel önemine dair kapsayıcı bir beyan oluşturulması, bu beyanın kabulü ve kamuoyu ile paylaşılması gerekmektedir. **Sunum ve aktarım** kapasitesinin iyileştirilmesine yönelik olarak ise yerle ilgili topluluklar tarafından araçsallaştırılabilecek sunum mekanizmalarının geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu ifade edilebilir. Gelişmiş dijital teknolojilerin getirdiği olanaklar bu hususta

yeni açılımlar sunmaktadır. Diğer yandan, alandaki somut olmayan kültürel mirasın belgelenmesi, mevcut belgelemelerdeki olası eksiklerin giderilmesinin yanı sıra bu miras öğelerinin aktarımına yönelik nesiller arası diyalogun kuvvetlendirilmesi, uygulamalı pratiklerin çoğaltılması ve teşvik edilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde, Bergama Kermesi başta olmak üzere gelenekselleşmiş ve kent kimliğinde doğrudan yer sahibi unsurların içeriksel aksaklıklarının giderilerek güçlü bir biçimde sahiplenilmesinin, devamlılığının ve gelecek nesillere aktarımının sağlanması gerekmektedir.

5.3.3. Eylemlilik

Alanın ilk belirleyicisi olan **etkin eyleme** yönelik olarak; kurgulanacak çeşitli iş birlikleri vasıtasıyla, tüm aktörlerin faal katılımını esas alan sistematik pratikler ve pilot projeler tasarlanması önerilmektedir. Bir bakıma alıştırmacı/benimseticisi rol üstlenen bu pratikler ile çeşitli ülkelerde yaygın örnekleri bulunan "Kendin Yap" uygulamaları bu anlamda oldukça dikkat çekicidir. **Sorumluluk üstlenme/ortak sorumluluk** bağlamında, temel sorumluluk bilinci oluşturmaya yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılması ve bu çalışmalarla bağlantılı benzer katılımcı pratiklerin kurgulanması sürecin bir diğer aşamasıdır. Aynı biçimde, **sahiplenme** açısından ilgili grupların, özellikle de yetişmekte olan nesillerin alanla kurduğu bağı güçlendirecek, deneyime dayalı, çok disiplinli ve sistematik pratiklerin kurgulanması bir yaklaşım önerisi olarak sunulmaktadır.

Katılımın en somut yansımalarından birini meydana getiren **sivil toplum/gönüllülük/yerel inisiyatifler** kapasitesine yönelik geliştirilen öneriler arasında ilk sırayı, kentin önde gelen sivil toplum kuruluşları bünyesinde kültürel mirasla ilişkili faaliyet birimleri ve komisyonlar kurulması almaktadır. Bu birimlerle koordineli biçimde hareket edecek daha geniş katılımlı bir gönüllülük ağı oluşturulması, bu gönüllülerin katılacağı programlar ve çalışmalar kurgulanması da son derece önemlidir. Benzer biçimde, aktörler arası iş birlikleri vasıtasıyla tasarlanacak, yetki paylaşımı ve devrini esas alan sistematik pratikler ve pilot projelerden edinilecek olumlu ders ve kazanımlar, uzun vadeli yol haritasının şekillenmesinde katkı sağlayacaktır.

5.3.4. Kurumsal Yetkinlikler

Yetkinlikler skalasının kurumsal boyutunu oluşturan **vizyon/amaç** belirleyicisi özelinde, tüm anahtar aktörlerin katkısıyla ortaya çıkarılmış bir ortak amaç ve vizyon tanımlanması esastır. Buna göre, çok katılımlı bir çalıştay dizisi düzenlenmesi önerilmekte; çalıştaylar sonucunda elde edilecek çıktıların ilgili aktörlerce kabulü ve uygulamaya konulması gerekmektedir. Bu ekseninde, ilgili tüm birimlerin rolünün belirlenmesi, çok yönlü stratejiler geliştirilmesi, uygulamaya dönük düzenli izleme ve raporlamalar yapılması esastır. **Yapı ve düzenlemeler** açısından, Bergama Belediyesi bünyesinde yürütülmekte olan KUDEB kurulma çalışmalarının tamamlanması ve mevcut birimlerin bu doğrultuda yeniden yapılandırılması önerilmektedir. Yine kurumsal anlamda önemsenen ve geliştirilmesine yönelik çalışmaların yürütüldüğü **altyapı/hizmetler** unsuru, iyileştirilmeye açık bir başka alandır.

Anahtar kurumların kendi altyapısının ve bu kurumlar tarafından sağlanan altyapının çok yönlü biçimde güçlendirilmesine yönelik olarak özellikle tarihi çevrelerde yaşanan altyapı sıkıntılarının giderilmesi ve hızla gelişen teknolojilere uyum sağlayabilecek dijital iyileştirmelerin yapılması gerekmektedir. Benzer biçimde, hizmet olanaklarının artırılması bağlamında odak alanların tespiti ve bu alanlarda yapılacak güçlendirmeler önemlidir.

Uzmanlık/teknik destek ekseninde sunulan öneriler ise; oldukça yere özgü bir çerçevede şekillenmektedir. Anahtar kurumlarda görev yapmakta olan uzman personelin sahip olduğu bilgi kapasitesiyle bağlantılı olarak sağladığı rehberliğin; Bergama'nın özgün niteliklerinin doğurduğu ihtiyaçlar dahilinde güçlendirilmesi; tespit edilen/ihtiyaç duyulan alanlara yönelik özel eğitimlerin tasarlanması önerilmektedir. Aynı biçimde, sağlanan desteğin ve ilgili donanımların fon bulma, ara buluculuk, proje yönetimi, dijital okuryazarlık, izleme ve raporlama gibi alanlarda genişletilmesi esastır. Bu bağlamda, kurumsal yapılarıdaki **insan kaynaklarının** da yere özgü ihtiyaçlar ve giderek önem kazanan çağdaş yetiler konusunda desteklenmesi gerekmektedir.

5.3.5. Bağlantılılık ve İletişim

Ağlar/bağlantılar ve bağlantılılık dahilinde sunulan ilk öneri, düzeyler arası bağlantılılığın ve mevcut dışa dönüklük kabiliyetinin güçlendirilmesi olarak nitelenebilir. Mahalle forumları, çalıştaylar gibi çok katılımlı toplantılar düzenlenmesi ve bu sayede yeni kent içi topluluk ağlarının oluşmasının teşviki ile özellikle kültürel mirasın korunmasına yönelik çalışmalara katkı sağlamak üzere kent dışı ağlara dahil olunması sürecin iki bütünlüğü yönünü oluşturmaktadır. **İlişki kurabilme/ iş birlikleri ve ortaklıklar** açısından da ilk öneri; bölgesel, ulusal ve ulus ötesi düzeyde yeni iş birlikleri kurulması ve kurulan iş birlikleri yordamıyla miras alanına özgü somut pratikler ve pilot projeler tasarlanmasıdır. Aynı şekilde, mevcut iş birliklerinin çoğaltılması, bu iş birlikleri sayesinde üretilen fikirlerin somut çıktılara dönüşmesi için sektörel ortaklıklar ile desteklenmesi ve bu yolla alternatif kaynaklar yaratılması gerekmektedir. Bağlantılı bir diğer konu başlığı olan **iletişim/etkileşim/diyalog** çerçevesinde, yapılan görüşmelerde dile getirilen iletişim sorunlarının aşılması ve diyalogun güçlendirilmesi mutlak bir önem arz etmektedir.

Medya kanallarınca bilgi akışının/alışverişinin etkin sağlanmasına yönelik iyileştirmeler ise **medya/teknoloji** için öncelikli öneriler arasındadır. Kamuoyunun şeffaflıkla ve düzenli olarak bilgilendirilmesi, kurumsal web siteleri ve sosyal medya kanallarının etkin kullanımı ve düzenli güncellenmesi bu anlamda önem taşımaktadır. Bunun yanı sıra, bu kanalların kültürel mirasla ilişkili konularda daha etkin kullanımı ve içeriklerin kentin sahip olduğu kültürel miras ve bu mirasın korunması ile bağlantılı biçimde zenginleştirilmesi önerilmektedir. Teknolojik araçlara yönelik güçlendirmeler bağlamında ise; ziyaretçiler ve alana ilgi duyan kimseler de dahil olmak üzere farklı grupların yararlanabileceği interaktif haritalar, arşivler, oyunlar, dijital paylaşım platformları gibi daha kapsayıcı, erişilebilir ve yenilikçi araçlar

tasarlanması düşüncesi dikkate değerdir. Dijital okuryazarlığın ve teknolojik kaynaklara erişimin artırılması da bu yönde geliştirilen yaklaşımın son ayağını oluşturmaktadır. **Tanıtım** kapasitesinin geliştirilmesine yönelik olarak çeşitli medya kanalları yordamıyla kente ve sahip olduğu kültürel mirasa dair görünürlük çalışmaları kurgulanması ve koruma alanında yürütülen çalışmaların yaygınlaştırılması gerekmektedir. Benzer biçimde, kentin sahip olduğu kültürel mirasın tanıtımına yönelik basılı/dijital ziyaretçi rehberleri hazırlanması, kent sakinlerinin ve ziyaretçilerin yararlanabileceği tematik/grup odaklı deneyimler tasarlanması, rotalar oluşturulması ve bu rotalar üzerinde düzenli miras yürüyüşleri gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Son olarak araştırma kapsamında gerçekleştirilen görüşmelerde dile getirilen **koordinasyon** aksaklıklarının giderilmesi; özellikle yapı ve mahalle düzeyinde koordinasyonun güçlendirilmesi, karar alıcı kurumların ve diğer anahtar aktörlerin Alan Başkanlığı öncülüğünde eşgüdümünün sağlanması oldukça önemlidir.

5.3.6. Eğitim ve Yetiştirme

Eğitim ve yetiştirmenin oluşturucu unsurlarına yönelik olarak belirlenen yaklaşımlar, oldukça temel ve bir bakıma diğer pek çok örneklem açısından genellenebilir önerilerden meydana gelmektedir. Bu çerçevede, **geleneksel bilgi/zanaat ve pratiklere** ilişkin öncelikli olarak kaybolmaya yüz tutmuş zanaat ve pratiklerin belgelenmesi ve kayıt altına alınması esastır. Mevcut belgeleme çalışmalarının yaygınlaştırılması ve daha geniş kitlelerin erişimine açılması; istihdam olanağı da sağlayabilecek zanaat ve pratiklerin yeni nesillerce benimsenmesine yönelik uygulamalı atölye çalışmalarının düzenlenmesi ve bu çalışmalar yordamıyla çıraklığın teşvik edilmesi önerilmektedir. Benzer biçimde, **araştırma/analiz** bağlamında yürütülmekte olan çalışmalarının desteklenmesi, gerek duyulan alanlarda çeşitlendirilmesi ve kamuoyu ile paylaşılması arzu edilmektedir.

Bu başlık altındaki üçüncü belirleyici olan **eğitim** kapasitesinin geliştirilmesi açısından ise kültürel miras eğitimi ile bağlantılı sistematik bir çerçeve kurgulanması ve mevcut çalışmaların kalıcı hale getirilmesi esastır. Kültürel miras eğitiminde yararlanılacak alana özgü rehber materyallerin oluşturulması, hazırlanan içeriklerin EBA platformu ile entegrasyonunun yapılması, Bergama'da görev yapan öğretmenlere rehber materyallerle bağlantılı eğitimler verilmesi ve kendi ders içeriklerine, alanın değerlerine ve önemine ilişkin bilgileri dahil etmelerinin sağlanması gerekmektedir. Önerilen mekanizmanın bir diğer adımı ise; öğrenciler için sistematik miras alanı ve müze gezileri düzenlenmesidir. Bu gezilerin rehber materyallerle ve yardımcı pratikler ile desteklenmesi, yerinde deneyimleme yoluyla eğitim olanaklarının çeşitlendirilmesi mümkündür. Eğitimin daha gündelik ve yaşam sürecinin tamamına yayılan boyutunu oluşturan **bilgi/öğrenme** belirleyicisi ekseninde, kapsayıcı yaşam boyu öğrenme araçları kurgulanması ve ilgili prensibin teşvikine yönelik çalışmalar yapılması gerekmektedir. Kent geneline hizmet verecek, çeper yerleşimlerin de faydalanabileceği öğrenme merkezleri kurulması bu açıdan destekleyici olacaktır. Bu

nun yanı sıra; var olan merkezlerde kültürel miras ve koruma alanında temel bilgilerin edinilmesine yönelik sertifika kursları ve yetişkin eğitimleri açılması, çeşitli grupların korumaya ilgili süreçlerde doğrudan yararlanabileceği bilgi katalogları ve rehber materyallerin oluşturulması önerilmektedir. **Yetiştirme** ise; alanın son olduğu kadar değerli bir diğer bileşenidir. KU-DEB ile bağlantılı eğitimlerin düzenlenmesi ve uzman/uygulayıcı yetiştirme kursları açılması ile teknik ve ara elemanların yetiştirilmesi ve istihdam olanaklarının genişletilmesi bu belirleyici dahilinde sunulan önerilerdir. Aynı biçimde, yüksekokul öğrencileri için kurumlar arası iş birliği vasıtasıyla staj ve yaz okulu olanaklarının sağlanması da alanın eğitim ve yetiştirme kapasitesinin gelişimi açısından öncelikli önerilerden biridir.

5.3.7. Temel Prensipler

Şeffaflık/hesap verilebilirlik kapasitesinin geliştirilmesine yönelik olarak, koruma ve yönetim süreçlerinde katkıda bulunan tüm kurumlar tarafından düzenli izleme ve raporlama mekanizmalarının oluşturulması ve edinilen verilerin kamuoyuyla paylaşılması esası ön plana çıkmaktadır. Bir diğer belirleyici olan **saygı/tolerans/anlayışın** tüm düzeylerde güçlendirilmesine yönelik olarak ise olumlu algı yönetimi çalışmaları yapılması düşüncesi dile getirilebilir. **Sosyal bir aradalık/bütünlük** açısından, özellikle tarihi ve sonradan yapılaşan mahalleler ile Talatpaşa Mahallesi gibi kimi tarihi çevrelerin yeni ve eski sakinleri arasındaki kısmi ayrışmışlığın giderilmesi, bir aradalıklarının ve bütünlüğünün pekiştirilmesi ve farklı grupların bir araya gelmesini sağlayacak mahalle gezileri, miras yürüyüşleri, etkinlikler ve festivaller gibi çeşitli faaliyetler düzenlenmesi önerilmektedir.

Kültürel çeşitlilik ekseninde ise ancak kentin zaman içerisinde yaşadığı kayıpların izlerinin hafifletilmesi olanaklı görünmektedir. Başka coğrafyalara göçmüş kişilerin hikayeleri dahil olmak üzere, kentin kültürel çeşitliliğini meydana getiren tüm önemli unsurların belgelenmesi, yapılan belgeleme çalışmalarının yerle ilişkili biçimde aktarımına yönelik sunum ve anlatım araçları tasarlanması önerilen yaklaşımın bu belirleyiciye ilişkin parçalarıdır. Benzer bir açıdan, Bergama'da **dahiliyetin** güçlendirilmesine ilişkin yapılandırma önerilerinin ilk sırasında mahalle ve kent konseylerinin oluşturulması ve düzenli toplantılarda bir araya gelmesinin sağlanması yer almaktadır. Herkes için kent ilkesi ışığında sistematik pratikler ve pilot projeler tasarlanması, kadın dostu, çevre dostu, engelli dostu gibi kapsayıcı kent kurgularının oluşturulması ve bu yönde mekânsal düzenlemelerin yapılması da söz konusu kapasitenin iyileştirilmesi bağlamında önem arz etmektedir. **Erişilebilirlik** ise alanda hızlıca ele alınması gerekli konuların başında gelmektedir. Fiziki erişilebilirliğin güçlendirilmesine ilişkin olarak; ihtiyaç duyulan ulaşım ve çevre düzenlemelerinin tamamlanması ve kentte yer alan tüm miras alanlarının rahatça ziyaret edilebilir hale getirilmesi, sürecin ilk aşamasıdır. Ekonomik kaynaklı erişilebilirlik sıkıntılarının aşılmasına yönelik, miras alanlarına girişlerde yerel sakinleri gözetken fiyat düzenlemelerinin yapılması ve ücretsiz ziyaretin mümkün olduğu açık kapı günleri düzenlenmesi önerilmektedir. Öte yandan, kamuoyunun

da gündemini sıklıkla meşgul eden, farklı coğrafyalarda sergilenmekte olan miras öğelerine erişilebilirliğin sağlanmasında, yeni teknolojik olanaklar yordamıyla özel ziyaretçi deneyimleri tasarlanması, dijital yerine koyma ve görsel tamamlama çalışmaları yapılması gibi öneriler ön plana çıkmaktadır.

Sürdürülebilirlik/etkin kaynak kullanımı/sürdürülebilir gelişim için önerilen yaklaşımın ilk boyutu, alanın tüm düzeylerde sahip olduğu korunmuşluk durumunun iyileştirilmesi bağlamında özellikle tarihi çevrelerde fiziki ve sosyal sürdürülebilirliğin sağlanmasına yönelik kapsamlı stratejiler geliştirilmesidir. Bu çalışmalar, tarihi yapı ve çevreler ile bu alanların sakinlerinin yaşam konforunun iyileştirilmesinden ikamet sürekliliğinin sağlanmasına, başka bir deyişle özgün kullanıcı inşasına dek geniş bir yelpazede değerlendirilebilir. İkinci boyut, mevcut kaynakların doğru değerlendirilmesi ve koruma çalışmalarına kaynak aktarımının sağlanmasına yönelik güçlendirmeler ve yeni kaynaklar yaratmak üzere sistematik AR-GE çalışmaları yapılmasıdır. Üçüncüsü ise; mevcut çalışmaların sürekliliklerinin ve sürdürülebilirliklerinin tesisinde Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri ile sistematik entegrasyonun sağlanması ve çalışmaların çıktıkları ile kısa ve orta vadeli sonuçlarının kayıt altına alınmasıdır. Düzenli kayıt ve belgeleme işlemlerini destekleyecek, çalışmalardan elde edilen verilerin toplandığı ortak bir arşiv oluşturulması bu bağlamda esastır. Son olarak, koruma ve yönetim süreçlerinde kurumsal sürekliliğin sağlanması yönünde kurum içi uygunluk ve kurumlar arası iş birliği çerçevesinin oluşturulması mutlak bir gereksinim arz etmektedir.

5.3.8. Yasal ve Yönetimsel Çerçeve

Yasal ve yönetimsel çerçevenin oluşturucu unsurlarından ilki, tüm hak ve sorumlulukların teminatı ve temel düzenleyicisi olan **yasalara** ilişkin değişiklikler mutlaka konunun uzmanları tarafından, çok disiplinli ve kapsamlı bir biçimde ele alınmalıdır. Buna göre; yasal çerçevede koruma alanında katılım anlayışının güçlendirilmesi ve özellikle yapı ve mahalle düzeylerindeki kapsamının genişletilmesine yönelik olarak, çok disiplinli arama konferansları ve çalıştaylar düzenlenmesi, bu çalışmalarda elde edilecek çıktılarının birer öneri raporu olarak ilgili mercilere sunulması önerilmektedir. **Politikalar** belirleyicisi ekseninde sunulan yaklaşım, Bergama'da tüm düzeylerde kültürel mirasın korunmasında katılımın artırılmasına yönelik kısa, orta ve uzun vadeli politikalar ortaya konulması için ileri ihtiyaç analizlerinin yapılması, geniş katılımı çalıştaylar düzenlenmesi, çok disiplinli ve aktörlü bir süreç çerçevesinde gerekli esasların belirlenmesi gibi adımları içermektedir. Bu politikaların, bütüncül bir perspektifle diğer üst ölçekli ulusal politikalar ve uluslararası yaklaşımlarla tam entegrasyonunun sağlanması; uyumlu işlevselliğin, verimliliğin ve etkinliğin artırılması gerekmektedir. Aynı biçimde, üst ölçekli ulusal politikalar ve uluslararası yaklaşımlarla tam entegrasyonu sağlanmış, yerel politikalarla uyumlu **stratejiler** geliştirilmesi esastır. Söz konusu stratejilerin etkin bir biçimde hayata geçirilmesi için, prosedürlerin, sorumluluk üstlenecek kişi ve kurumlar ile uygulama takviminin belirlen-

mesi, düzenli izleme ve raporlamaların yapılması gibi hususlar ise önerilen yaklaşımın farklı boyutlarını oluşturmaktadır.

Planlama belirleyicisi dahilinde öncelikli olarak ele alınması gereken çalışmaların başında, planlar arasında entegrasyonun ve ölçekler arası geçişlerin sorunsuz sağlanarak uygulamadaki muhtemel sıkıntıların önüne geçilmesi gelmektedir. Bu entegrasyon, özellikle Alan Yönetim Planı sonrasında, daha eski tarihli Koruma Amaçlı İmar Planı başta olmak üzere tüm planların birbiriyle bütünlük bir çerçevede ele alınmasını gerektirmektedir. Makalenin kaleme alındığı tarihte yürütülmekte olan ikinci dönem Alan Yönetim Planı çalışmalarında tüm düzeylerde korumayla ilişkili katılımın sağlanması yönünde iyileştirmelere gidilmesi ve içeriğin bu yönde güçlendirilmesi yerinde olacaktır. Bu alanda getirilen son öneri ise; alanın taşıma kapasitesini gözeterek, sorumlu turizm anlayışı çerçevesinde biçimlendirilecek bir Turizm Master Planı ve Ziyaretçi Yönetim Planı hazırlanmasıdır. Bu çalışmaların, Dikili Limanı'nın Cruise gemisi turizmüne açılması ve İZBAN hatının Bergama'ya kadar genişletilmesi gibi olası bölgesel ölçekli proje ve projeksiyonları gözeterek senaryolar ve diğer planlarla bütünlük bir perspektifte ele alınması gerekmektedir.

Araştırma kapsamında sınırlı biçimde tespiti yapılan sorunlardan hareketle **ortak karar alma** süreçlerinin etkinliğine ilişkin geniş katılımı bir değerlendirme çalışması yapılması, aksaklıkların derinlemesine tespit edilmesi ve iyileştirilmesine yönelik çözüm önerileri geliştirilmesi gerektiği ifade edilebilir. Benzer biçimde, söz konusu süreçlerin yalnızca temsilci merkezli olmaktan çıkarılarak özellikle yapı ve mahalle düzeyinde daha yaygın bir katılım mekanizmasının kurgulanması gerekmektedir. Bağlantılı olarak, **koruma/yönetim** belirleyicisi dahilinde, tarihi yapılarda ve bu yapıların meydana getirdiği çevrelerde fiziki korunmuşluk durumunun iyileştirilmesi ve hızlı tahribatın önüne geçilmesine yönelik acil çözüm önerileri geliştirilmesi sağlanmalıdır. Olası tahribatlara yol açabilecek ulaşım güzergahlarının miras öncelikli olarak yeniden düzenlenmesi de bu bağlamda oldukça önemlidir. İkinci olarak, koruma/yönetim başarısına ilişkin geniş katılımı bir değerlendirme çalışması yapılması, aksaklıkların saptanması ve iyileştirilmesi önerilmektedir. Benzer biçimde, koruma/yönetimin kent merkezli bakış açısının oluşturucu birimlere yönelmesi ve alt ölçeklerde bu birimler vasıtasıyla desteklenmesi esastır. Yalnızca kent ölçeğinde değil, yapı ve mahalle düzeyinde ve düzeyler arası eşgüdüm ve koordinasyonun güçlendirilmesini sağlayacak yapılanma ve iletişim ağının oluşturulması ve ihtiyaca yönelik iş birlikleri kurulması gerekmektedir. Son olarak alanın bütünlük korunmasına ilişkin risk ve değişim yönetimi gibi hususlara yönelik değerlendirme ve hazırlık çalışmalarının yapılması önemli bir diğer gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bütüncül yaklaşımın **uygulama** belirleyicisi dahilindeki önerilerinden ilki; stratejik eylem planları başta olmak üzere, kültürel mirasın korunmasına yönelik uygulamaların hayata geçirilebilme oranını saptamak için tespit çalışmaları gerçekleştirilmesi ve gerçekleştirilemeyen eylemlerin nedensel analizinin yapıl-

Tablo 3. Bergama için sunulan kapasite geliştirme önerileri

KAPASİTE DÜZEYİ	KAPASİTE ALANI	BELİRLEYİCİ	KAPASİTE GELİŞTİRME YAKLAŞIMI
BİREYSEL	Kişisel Yetkinlikler	Farkındalık	
		Liderlik	KYA1- Farklı grupların ve ilgili tüm aktörlerin mevcut farkındalık düzeyinin tespitine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmesi KYA2- Kültürel miras farkındalığının gelişimine yönelik pratiklerin kurgulanması ve sürekli hale getirilmesi
		Yetenekler	KYB1- Yerel liderlerin tespiti ve kuruma alanında yetkinlik kazandırarak sorumluluk üstlenmeye teşvikine yönelik çalışmalar gerçekleştirilmesi KYB2- Özellikle kadın liderliği, genç liderliği gibi odak gruplara yönelik sistematik liderlik programları oluşturulması
		Deneyim	KYC1- Başta teknik personel, uzman ve uygulayıcılar, yapı sahipleri, mahalle ve kent sakinleri olmak üzere, ilgili tüm gruplara yönelik yetenek kurslarının açılması, saha pratikleri ve istihdam olanaklarıyla desteklenmesi KYD1- İlgili grupların kültürel miras alanında deneyim kazanmasının sağlanmasına yönelik süreli pratikler kurgulanması
		Deneyim	KYD2- Özellikle bürokratik işlemlere yönelik deneyimsizliğe sebep olduğu geri paketlenmesi üstlenmesinde desteklenmesi amacıyla; kuruma ilişkin çeşitli süreçlerde ilgili grupların karşılaşılabileceği durumlara yönelik yardım ve yol göstericilik sağlanması
		Motivasyon	KYE1- İyileştirme çalışmalarına yönelik saha çalışmaları ve etkinlikler düzenlenmesi, model teşkil edecek uygulamalar gerçekleştirilmesi, olası kazanımların aktarılması yoluyla motivasyon sağlanması
	Mirasla İlişkilendirme	Anlama/Yorumlama/ Çatışım	MI A1- Akademik bilginin daha kolay biçimde anlaşılmasını sağlayacak bir dil kurgulanması ve yenilikçi yöntemler vasıtasıyla aktarımın güdümlenmesi MI A2- İlgili tüm gruplar için tenel kültürel miras yetkinliğinin oluşmasını sağlayacak bilgilendirme çalışmaları yapılması
		Tanımlama ve Tespit	MI B1- Kentte sözlü tarih çalışmalarının gerçekleştirilmesi, hikayelerin paylaşımının ve kentin sahip olduğu ortak belleğin herkesçe anlaşılabilmesinin sağlanması MI B2- Mevcut envanterlerin güncellenmesi, dijitalleştirilerek açık kamu erişiminin sağlanması
		Değer Verme/Kültürel Önem ve Anlam	MI C2- Miras unsur ve alanlarında ilgili tüm gruplara yönelik iştahlemler gerçekleştirilmesi, lusa anlatımlar oluşturulması ve yerleştirilmesi yapılması MI C1- İlgili tüm grupların değerlerinin tespiti, bu değerleri içeren Bergama'nın bütüncül değer haritasının ortaya konulması ve paylaşılması MI C2- Bergama'nın sahip olduğu değerlere ve kültürel öneme dair kapsayıcı bir beyan oluşturulması ve bilincinin sağlanması
		Sunum ve Aktarım	MI D1- Bütüncül bir kurgu çerçevesinde, farklı gruplar tarafından anlaşılabilir, görsel olarak ilgi çekici dijital (AR, VR, 3D vd.) anlatım ve sunum araçları tasarlanması MI D2- Bergama genelinde miras gönüllüleri ağının oluşturulması, aktarıma yönelik nesiller arası diyalogun kuvvetlendirilmesi, uygulamalı pratiklerin geliştirilmesi ve teşviki MI D2- Bergama Kermesi başta olmak üzere geleneksel festival ve kent kimliğinde doğrudan yer sahibi unsurların işlevsel aksaklıklarının giderilerek sahiplenilmesinin, devamlılığın ve gelecek nesillere aktarımının sağlanması
	Eylemlilik	Etkin Eylem	EA1- Tüm grupların dahil edilmesini mümkün kılacak iş birlikleri kurgulanması, bu sayede faaliyet esas alan sistematik pratikler ve pilot projeler tasarlanması EA2- "Yeni Yüzyıl Miras Günleri" gibi geniş katılımlı ve uygulamalı etkinlikler düzenlenmesi, bu etkinliklerin düzenli hale getirilmesi ve etkinlikler arasında kişiler kendi yapıları ve/veya yaşadıkları çevreyi iyileştirme yönünde denetimli uzman ve uygulayıcı desteğinin sağlanması
		Sorumluluk Üstlenme/ Ortak Sorumluluk	EB1- Sorumluluk bilinci oluşturmaya yönelik bilgilendirme çalışmaları yapılması, bağlantılı katılımların kurgulanması ve etkinlik katılımının teşvik edilmesi EC1- İlgili grupların, özellikle de yetimlere olan nesillerin alanla kurduğu baği güdümlenerek, deneyime dayalı sistematik pratiklerin kurgulanması
Sahiplenme		ED1- Bergama'nın önemli sivil toplum kuruluşları bünyesinde kültürel mirasla ilgili faaliyet birimleri/komisyonlar oluşturulması ED2- Bergama genelinde miras gönüllüleri ağının oluşturulması, bu gönüllülerin etkin biçimde yer alacağı programlar ve çalışmalar kurgulanması ED3- Yerel kuruluşların güdümlenmesine yönelik olarak iş birlikleri kurgulanması, yetki paylaşımı ve devrini esas alan sistematik pratikler ve pilot projeler tasarlanması	
Sivil Toplum/Gönüllülük/Yerel İnişiyatifler			
KURUMSAL/ORGANİZASYONEL	Kurumsal Yetkinlikler	Vizyon/Amaç	KYA1- Ortak amaç ve vizyon belirlenmesine yönelik sistematik süreçler düzenlenmesi, süreçler sonucunda elde edilecek çıktılarının kabulü ve uygulaması konularında KYA2- Ortak amaç ve vizyon doğrultusunda tüm birimlerin rolünün ve bu role bağlantılı stratejilerin belirlenmesi, uygulamaya dönük düzenli izleme ve raporlamaların yapılması
		Yapı ve Düzenlemeler	KYB1- Anahtar kurumlar için kurumsal kapasite tespitlerinin gerçekleştirilmesi ve mevcut durumun iyileştirilmesine yönelik yaklaşımların kurgulanarak gerekli düzenlemelerin yapılması KYB2- Bergama Belediyesi bünyesinde KUDER'in kurulması KYC1- Fiziksel ve dijital altyapının güdümlenmesi
		Altyapı/Hizmetler	KYC2- Hizmet ihtiyacı duyulan alanların saptanarak gerekli güdümlenmelerin yapılması KYD1- Bergama'nın özgün niteliklerinin doğrudan uzmanlık ve teknik destek ihtiyacının belirlenerek bu alanlarda ve fon bulma, ara buluculuk, proje yönetimi, dijital okuryazarlık, izleme ve raporlama gibi çağdaş yetiler konusunda özel eğitimler tasarlanması
		Uzmanlık/Teknik Destek	KYE1- Kurumsal insan kaynağının yere özgü ihtiyaçlar ve çağdaş yetiler konusunda desteklenmesi KYE2- Çağdaş yetilerle ilişkili gereksinimlerin sağlanmasına yönelik olarak kurumlar arası ve bölgesel iş birlikleri kurulması
		İnsan kaynakları	
		Bağlantılılık ve İletişim	Ağlar/Bağlantılar ve Bağlantılılık
	İlişki kurabilme/ İş birlikleri ve Ortaklıklar		BI B1- Bölgesel, ulusal ve ulus ötesi düzeyde yeni iş birlikleri kurulması ve kurulan iş birlikleri yardımıyla miras alanına özgü pratikler ve pilot projeler tasarlanması BI B2- İş birliklerinin çoğaltılması ve kurulacak sektörel ortaklıklar vasıtasıyla kültürel mirasın korunmasına yönelik alternatif kaynaklar yaratılması
	İletişim/Etkileşim/ Diyalog		BI C1- Kurumlar ve kişiler arası iletişim sorunlarının aşılması, diyalogun güdümlenmesi ve tüm aktörlerin etkin biçimde yer alacağı programlar ve çalışmalar kurgulanması BI C2- Özellikle kurumsal web siteleri ve sosyal medya kanallarının etkin kullanımı ve düzenli güncellenmesinin sağlanması BI D2- Medya kanallarındaki içeriklerin kentin mirası ve bu mirasın korunması ile bağlantılı biçimde güdümlenmesi ve zenginleştirilmesi BI D3- Daha kapsayıcı, erişilebilir ve yenilikçi araçlar tasarlanması, interaktif dijital haritalar, arşivler, oyunlar, dijital paylaşım platformları gibi yeni medya kanallarının ilgili gruplara etkin kullanımının sağlanması
	Medya/Teknoloji		BI D4- Bergama genelinde dijital okuryazarlığı ve teknoloji kaynaklarına erişimin artırılması BI E1- Çeşitli medya kanalları yardımıyla kente ve saha olduğu kültürel mirasın dair gönüllü çalışmaların kurgulanması BI E2- Kültürel miras korunmasına alanında yürütülen çalışmaların basılı/dijital olanaklar yardımıyla yaygınlaştırılması
	Tanıtım		BI E3- Bergama'nın sahip olduğu kültürel mirasın tanıtımına yönelik basılı/dijital ziyaretçi rehberleri hazırlanması BI E4- Hem kent sakinlerine hem de ziyaretçilere yönelik olarak tematik/grup odaklı deneyimler tasarlanması BI E5- Ödüllü yapılar, Talatpaşa Mahallesi'nin de içerisinde olduğu tarihi mahalleler, öne çıkan miras öğeleri gibi çeşitli unsurları içeren çoklu rotalar oluşturulması, bu rotalar üzerinden düzenli miras yürüyüşleri gerçekleştirilmesi
	Koordinasyon		BI E6- Koordinasyon konusundaki aksaklıkların giderilmesi, karar alıcı kurumların ve diğer anahtar aktörlerin Alan Başkanlığı öncülüğünde eşgüdümünün sağlanması
	Eğitim ve Yetiştirme	Geleneksel bilgi/Zanaat ve Pratikler	EYA1- Kaybolmaya yüz tutmuş zanaat ve pratiklerin belgelenmesi ve mevcut belgeleme çalışmalarının basılı/dijital olanaklar yardımıyla yaygınlaştırılması EYA2- Geleneksel zanaat ve pratiklerin yeni nesillere benimsenmesine yönelik uygulamalı atölye çalışmalarının düzenlenmesi, pratiklerin teşvik edilmesi EYB1- Araştırma ve analizi çalışmalarının desteklenmesi, gerek duyulan alanlarda atölye/dijital olanaklar ve açık arşivler yoluyla kamuya ile paylaşılması
Araştırma/Analiz		EYC1- Kültürel miras eğitiminde yararlanılacak basılı/dijital rehber materyallerinin oluşturulması, hazırlanan içeriklerin EBA platformu ile entegrasyonunun sağlanması EYC2- Öğretmenlere düzenli kültürel miras eğitimi verilmesi, ders içeriklerinin alanın kültürel değerlerine ve önemine ilişkin bilgiler dahil etmelerinin sağlanması EYC3- Öğrencilerin işi sistematik miras alanı ve müze gezileri düzenlenmesi, bu gezilerin oluşturulan rehber materyaller ve yardımcı pratikler ile desteklenmesi, yerinde deneyimleme yoluyla eğitim olanaklarının geliştirilmesi	
Eğitim		EYD1- Kentte kültürel miras eğitimi ile ilgili olarak gerçekleştirilen çalışmaların kalıcı hale getirilmesi EYD2- Yaşam boyu öğrenme araçları kurgulanması, tepkisine yönelik çalışmalar yapılması ve (statü/jezi) öğrenme merkezleri kurulması EYD3- Kültürel miras ve kuruma alanında temel bilgilerin edinilmesine yönelik sertifikalı kurslar ve yetişkin eğitimleri açılması EYD4- Çeşitli grupların koruması ilgili süreçlerde doğrudan yararlanılabileceği bilgi kataloğları ve rehber materyallerinin oluşturulması	
Bilgi /Öğrenme		EYD5- KUDER ile bağlantılı ahaşp ve taş ustaları gibi eğitimlerin düzenlenmesi, kurumların farkı alanlarında görev alabilecek uzman/uygulayıcı yetiştirme kursları açılması	
Yetiştirme		EYE2- Tüm gruplara yönelik uygulamalı yetenek eğitimleri kurgulanması, istihdam olanaklarının geliştirilmesi EYE3- MYO öğrencileri için staj ve yan okulu olanaklarının sağlanması, ihtiyaç duyulan alanlarda istihdam edilmelerine yönelik bir kolaylaştırıcı çerçeve hazırlanması	

masıdır. İkinci olarak ise; yine stratejik eylem planları başta olmak üzere, hayata geçirilen uygulamaların izlenmesi, çıktılarının raporlanması ve uygulama kalitesinin artırılmasına yönelik bir denetleme mekanizması oluşturulması tavsiye edilmektedir.

5.3.9. Ekonomik Çerçeve

Ekonomik çerçevenin iki belirleyicisinden ilki olan **fon/sponsorluk** dahilinde öncelikle hibe, kredi ve fon başvurularında düzenli ve ücretsiz yol göstericilik hizmetinin verilmesi önerilmektedir. Yerel kurumlar bünyesinde oluşturulacak özel birim-

ler vasıtasıyla sistematik fon bulma çalışmaları yapılması ve AR-GE projeleri hazırlanması da geniş kapsamlı kaynak yaratılması bağlamında önemlidir. **Ekonomi/kaynaklar** belirleyicisi özeline ise; alternatif kaynak sağlanmasına yönelik olarak sektörel iş birlikleri ve diğer olanakların değerlendirilmesi ile kültürel mirasla ilişkili alanlara kaynak aktarımının sağlanması önceliklidir. Bunun yanı sıra, özellikle kültürel mirasla ilişkili alanlarda istihdamın artırılmasına yönelik stratejiler geliştirilmesi hem sakinlerin ekonomik olanaklarının hem de kentte toplumsal refahın güçlendirilmesi yolunda önemli bir adım olacaktır.

Tablo 3 (devamı). Bergama için sunulan kapasite geliştirme önerileri

KAPASITE DÜZEYİ	KAPASITE ALANI	BELİRLEYİCİ	KAPASITE GELİŞTİRME YAKLAŞIMI
ÇEVRESEL	Temel Prensipler	Seffaflık/ Hesap Verilbilirlik	TPA1- Başta yerel yönetim olmak üzere, koruma ve yönetim süreçlerinde katkıda bulunan tüm kurumlar tarafından izleme ve raporlama mekanizmalarının oluşturulması, bu çalışmaların düzenli bir biçimde yapılması ve edinilen verilerin kamuoyuna paylaşılması
		Sayıgı/Tolerans/ Anlayış	TPB1- Sakinler arası saygı, tolerans ve anlayışın geliştirilmesine yönelik olumlu algı yönetimi çalışmalarının yapılması
		Sosyal Bir aradalık/ Bütünlük	TPC1- Sosyal bir aradalık güçlendirici, farklı grupların bir araya gelmesini sağlayacak çalışmalar yapılması, düzenli mahalle gezileri, miras yürüyüşleri, etkinlikler ve festivaller düzenlenmesi
		Kültürel Çeşitlilik	TPD1- Kentin kültürel çeşitliliğini meydana getiren unsurların belgeleneşi ve yerle ilişkili biçimde aktarılması yönelik sunum ve anlatım araçları tasarlanması
		Dahiliyet	TPE1- Mahalle ve kent konseylerinin oluşturulması ve düzenli toplantılar organize edilmesi
		Erişilebilirlik	TFE1- Herkes için kent ilkesi uyarınca sistemlik pratikler ve pilot projeler tasarlanması
		Sürdürülebilirlik/Etkin kaynak kullanımı/Sürdürülebilir Gelişim	TFE2- Herkes için kent ilkesi uyarınca sistemlik pratikler ve pilot projeler tasarlanması
		Yasal	TYA1- Yasal çerçevede koruma alanında katılım anlayışının güçlendirilmesi ve özellikle yapı ve mahalle düzeyindeki kapsamın genişletilmesine yönelik olarak çok disiplinli arama konferansları ve çalışmalar düzenlenmesi, bu çalışmalarda edilecek çıktıların birer öneri raporu olarak ilgili mercilere sunulması
		Politikalar	TYB1- Bergama'da tüm düzeylerde kültürel mirasın korunmasında katılım artırılmasına yönelik olarak kısa, orta ve uzun vadeli politikalar ortaya konulması için ıleri ihtiyaç analizlerinin yapılması, geniş katılımlı çalışmalar düzenlenmesi, çok disiplinli ve aktörlü bir süreç çerçevesinde gerekli esasların belirlenmesi
		Stratejiler	TYC1- Ortaya konulan politikaların, bütüncül bir perspektifli gözlemler diğer örgütlenişlerle uyumlu politikalar ve uluslararası yaklaşımlarla tam entegrasyonun sağlanması
	Planlama	TYD1- Öst ölçekli ulusal politikalar ve uluslararası yaklaşımlarla tam entegrasyonu sağlanmış yerel politikaların uyumlu stratejiler geliştirilmesi, süreçler, sorumluluk üstlenmek için ve kurumlar ile uygulama takviminin belirlenmesi, güncel izleme ve raporlamaların yapılması	
	Ortak Karar Alma	TYE1- Alana yönelik olarak oluşturulmuş farklı ölçek ve kapsamdaki planlar arasında tam entegrasyon sağlanması	
	Koruma/Yönetim	TYF1- Bergama çok katmanlı kültürel Peyzaj Alanı Yönetim Planı'nın güncellenerek ihtiyaç duyulan iyileştirmelerin yapılması, içerdiği kültürel mirasın korunmasında tüm düzeylerde katılım desteğine yönelik güçlendirilmesi	
	Uygulama	TYG1- Alınan taşınmaz kapasitesini gözeten, sorumlu turizm anlayışı çerçevesinde biçimlendirilecek Turizm Master Planı ve Ziyaretçi Yönetim Planı hazırlanması	
	Ekonomik Çerçeve	Fon/Sponsorluk	TYH1- Fiziki korunmuş durumunun iyileştirilmesi ve tahribatın önüne geçilmesine yönelik acil çözüm önerileri geliştirilmesi
		Ekonomi/ Kaynaklar	TYI1- Ortak karar alma süreçlerinin etkinliğine ilişkin geniş katılımlı bir değerlendirme çalışması yapılması, aksaklıkların tespit edilmesi ve iyileştirilmesi
	Toplumsal Çerçeve	Demokrasi	TYJ1- Tüm düzeylerde ve düzeyler arası eşitlik ve koordinasyonun güçlendirilmesine yönelik uygulama ve iletişim ağının oluşturulması, iş birlikleri kurulması
		Genel Çerçeve/ Çevre/Bağlam	TYK1- Risk ve değişim yönetimi gibi hususlara yönelik değerlendirme ve hazırlık çalışmalarının yapılması, bu çalışmalarda öne çıkan unsurların alana sahip olduğu kültürel mirasın bütüncül korunmasına ilişkin önceliklerle birlikte ele alınması
Barış/Güvenlik		TYL1- Uygulamaların hayata geçirilmesi oranını artırmak için tespit çalışmalarını ve gerçekleştirilmeyen eylemlerin nedensel analizinin yapılması	
Güç Dengeleri		TYM1- Hayata geçirilen uygulamaların izlenmesi, çıktılarının raporlanması ve uygulama kalitesinin artırılmasına yönelik bir denetleme mekanizması oluşturulması	
Kültür/Normlar/Yatkınlık		EÇA1- Hibe, kredi ve fon başvurularında düzenli ve ücretsiz yol göstericiliği hizmetinin verilmesi	
		EÇB1- Yerel kurumlar bünyesinde oluşturulacak özel birimler vasıtasıyla sistemlik fon bulma çalışmaları yapılması ve AR-GE projeleri hazırlanması	

5.3.10. Toplumsal Çerçeve

Toplumsal çerçeve, bağlamsal iyileştirmelerin yapılmasına dönük, uzun soluklu bir eylem sahası içermektedir. Örneğin, **demokrasiye** ilişkin, yetişen nesiller başta olmak üzere tüm gruplar için demokratik katılım bilincinin yaygınlaştırılmasına yönelik sistematik, kapsamlı, çok yönlü, teorik ve uygulamalı çalışmaların yürütülmesi önerilmektedir. **Genel çerçeve/çevre/bağlam** belirleyicisi dahilinde de oldukça benzer bir yaklaşımla, katılımın gerçekleştiği genel çerçevenin iyileştirilmesi esastır. Alanın üçüncü belirleyicisi olan **barış/güvenlik**, önceki iki unsura oranla daha yere özgü yaklaşımların geliştirilebildiği bir konu başlığı olarak dikkat çekmektedir. Buna göre, yerel sakinler ve kanaat önderleriyle kurulacak sistemlik diyalogun kolaylaştırıcılığında kentin özellikle Talatpaşa Mahallesi'nin de içinde bulunduğu belirli kesimlerinde karşılaşılan güvenlik sorunlarının aşılmasına yönelik çalışmalar yürütülmesi önemlidir. Aynı biçimde, madde kullanımının önüne geçmek üzere bilhassa gençlerin üretime katkı sağlayabileceği alanlara ve/veya gönüllülük/sosyal sorumluluk çalışmalarına yönlendirilmesi önerilmektedir.

Alana ilişkin **güç dengesinin** tüm düzeylerde tesisine yönelik olarak, bilimsel çalışmalarla desteklenmiş sistemlik bir izleğin ortaya konulması önemlidir. Güç çatışmalarının aşılmasında uzlaşmacı bir tutum benimsenmesi ve aktörler arası diyalogun teşviki esası doğrultusunda; tarafsız aktörlerce başlatılan, çok aktörlü ve toplumsal ortak fayda gözetilen pratikler ve pilot projeler kurgulanması kolaylaştırıcı olacaktır. Son olarak, **kültür/normlar/yatkınlık** bağlamında değer odaklı, "Bergamalılık" bilincini teşvik eden ortak bir söylemin inşası ve bu söylemin yerleşik bir hal almasına yönelik çok yönlü çalışmaların yürütülmesi önem arz etmektedir. Bergama'da görev yapmakta olan bilimsel çalışma ekipleri ile yerel sakinlerin doğrudan etkileşim olanaklarının artacağı düzenli ve sistemlik faaliyetlerin yanı sıra Talatpaşa Mahallesi'nde Alman Arkeoloji Enstitüsü ve Bergama Belediyesi iş birliği ile hayata geçirilmesi öngörülen Mahalle Evi'nin; yerel sakinlerin vakit geçirebilecekleri, kültürel/arkeolojik miras ve koruma ile ilgili bilgiler edinebilecekleri, çok işlevli bir paylaşım ve üretim alanı olarak tasarlanması önerilmektedir. Benzer örneklerin sayısının artırılması ve/veya gezici birimler oluşturulması da istenilen etkinin merkez ve çeper yerleşimler nezdinde yayılmasını kolaylaştırıcıdır.

ötesine geçerek sınırları belirli bir eylem biçiminden ziyade gündelik, tekrara ve pratiğe dayalı, süregelen bir eylemlilik hali kazanmaktadır. Söz konusu eylemlilik, bazı durumlarda iç içe bazı durumlardaysa eş zamanlı olarak gerçekleşmekte, yaratmakta ve dönüştürmektedir.

Bu ekseninde, araştırma dahilinde tartışmaya açılan olanaklılık, soyutlanmış, odaklı ve korumanın genel çerçevesinden ayrı bir eylem olarak düşünülmemeli; insanlığın ortak etik değerlerini yansıtan ve onurlandıran, insan ve yerle bütünlük bir miras algısını beslemede sürece içkin görülmelidir. Kimseyi geride bırakmama esasıyla çerçevelenen kapasite geliştirme yaklaşımının, konu edindiği miras alanları ve topluluklar açısından sağaltıcı bir misyon taşıdığı göz ardı edilmemeli; ortak bir hak ve sorumluluk düşüncesi dahilinde, koruma ve yönetim çerçevesi içerisinde yaygın ve yerleşik biçimde benimsenmesi mümkün kılınmalıdır.

Kaynaklar

- 5226 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun.
- Akurgal, E. (1995). Anadolu uygarlıkları. Net Turistik Yayınlar A.Ş.
- Altay, S. T., Ateş, G. & Mania, U. (2022). Arkeoloji yerel ihtiyaçları karşılar mı? Pergamon Kazısı'nın kültürel miras ve korunması bilincinin güçlendirme deneyimi. TÜBA-KED, 25/2022, 33-52.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. JAIP, Vol. 35, No. 4, 216-224.
- Bergama Belediyesi. (2006). Bergama Belediyesi 2007-2011 Dönemi Stratejik Planı.
- Bergama Belediyesi Stratejik Planlama Koordinasyon Bürosu. (2009). Bergama Belediyesi 2010-2014 Dönemi Stratejik Planı.
- Bergama Belediyesi. (2020). Bergama Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı.
- Bergama Belediyesi ve Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Başkanlığı. (2018). Bergama Çok Katmanlı Kültürel Peyzajı Alan Yönetim Planı.
- Bilgin Altınöz, A. G. (2014). Introduction, Pergamon and Its Multi-Layered Cultural Landscape [Booklet].
- Binan, D. U. (2013). Türkiye'de çok katmanlı yerleşimlerde tanımlama-koruma yaklaşımı ve öneriler: Bergama örneği. Tasarım+Kuram Dergisi, (16), 1-26.
- Binan, D. U. (2018). Miras 3: Bergama kentsel kültür varlıkları envanteri ve çözümlemesi- Verzeichnis und analyse der städtischen denkmalen. Ege Yayıncılık.
- Council of Europe. (2005). Convention on the value of cultural heritage for society.
- Çelebi, K. (2010). Cihannüma. İstanbul Büyükşehir Belediyesi (Kültür A.Ş.) Yayınları.
- Hart, R. A. (1992). Children's Participation From tokenism to citizenship, Innocenti Essay, no. 4, International Child Development Centre.
- ICCROM, World Heritage Centre, ICOMOS & IUCN. (2001). A Global training strategy for cultural heritage to improve implementation of the World Heritage Convention, Global training strategy report prepared for the World Heritage Committee (as adopted in World Heritage Committee Twenty-fifth session Helsinki, Finland 11 - 16 December 2001).
- ICOMOS. (2011). Dünya mirası kültür varlıkları için etki değerlendirmesi rehberi.
- ICOMOS. (2014). The Florence Declaration on heritage and landscape as human values.
- ICOMOS China. (2004-2015). Principles for the conservation of heritage sites in China.
- ICOMOS CIF. (1993). The guidelines for education and training in the conservation of monuments, ensembles and sites.
- ICOMOS CIF. (2013). Principles for capacity building through education and training in safeguarding and integrated conservation of cultural heritage (Text submitted to CIF Members – June 2013; and to ADCOM - August 2013).
- INTACH. (2004). Charter for the conservation of unprotected architectural heritage and sites in India.
- International Association for Public Participation. (2014). Spectrum of participation.
- İzmir Büyükşehir Belediye Başkanlığı. (2019). Tarihe Saygı Yerel Koruma Ödülleri şartnamesi.
- Japan International Cooperation Agency. (2004). Task force on aid approaches: Capacity development handbook for JICA staff.
- Kaplan, A. (1999). The developing of capacity. Community Development Resource Association.
- Kaplan, A. (2001). Organisational capacity, a different perspective. Community Development Resource Association.

- Land, T., Keijzer, N., Kruiter, A., Hauck, V., Baser, H. & Morgan, P. (2008). Capacity change and performance: Implications for development cooperation (Policy Management Brief No:21). ECDPM.
- Lusthaus, C., Adrien, M. H. & Perstinger M. (1999). Capacity development: Definitions, issues and implications for planning, monitoring and evaluation. Universalia Occasional Paper No. 35.
- Nussbaum M. C. (2011). Creating capabilities: The human development approach. The Belknap Press of Harvard University Press.
- Pearson, J. (2011). Learning package on capacity development. Learning Network on Capacity Development (LenCD).
- Rössler, M. (2007). From training to capacity building: The evolution of a concept in the framework of the World Heritage Convention. In M. T. Albert, R. Bernecker, D. G. Perez, N. Thakur & Z. Nairen (Eds.), Training strategies for world heritage management (pp. 38-40).
- Sani M., Lynch, B., Visser, J. & Gariboldi, A. (2015). EENC short analytical report: Mapping of practices in the EU Member States on participatory governance of cultural heritage to support the OMC working group under the same name (Work Plan for Culture 2015-2018).
- Sen, A. (1999). Commodities and capabilities. Oxford University Press.
- Sen, A. (2004). Özgürlükle kalkınma. Ayrıntı Yayınları.
- Taşkın, S. (2019). Bergama'da Abacıhan Sokak. Heyamola Yayınları.
- UNDP. (2005). A systematic capacity assesment tool.
- UNDP. (2007). Practice note: capacity development.
- UNDP. (2008). Capacity assessment methodology user's guide.
- UNDP. (2009). Capacity development: A UNDP primer.
- UNESCO. (2002). Budapest Declaration on world heritage (World Heritage Committee 26th session).
- UNESCO. (2007). Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage (World Heritage Committee, 31st Session).
- UNESCO. (2011). World heritage capacity building strategy, convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage (World Heritage Committee 35th Session).
- UNESCO. (2012). The importance of the role of community, The Kyoto Vision.
- UNESCO-IICBA. (2006). Capacity building framework by Atsushi Mataka. United Nations Economic Commission for Africa.
- Wilcox, D. (1994). The guide to effective participation funded by Joseph Rowntree Foundation.
- URL-1: Bergama Belediyesi. (2022, Aralık). <https://bergama.bel.tr/bergama/mahallelerimiz/merkezmahallelerimiz/talatpasa/>.